

Primirea de către președintele statului Israel, Haim Herzog, a Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen

Marti 10 ianuarie 1984, Excelența Sa Haim Herzog, președintele statului Israel, a primit în audiență pe Eminența Sa Șef Rabin dr. Moses Rosen.

În ziua de 2 ianuarie 1984, Eminența Sa, împreună cu dna Amalia dr. Moses Rosen au plecat în Israel.

La Aeroportul București-Otopeni au venit să-i salute conducători ai F.C.E. și ai C.E.B.

Șef Rabin dr. Moses Rosen

HAMIȘA-ASAR BIȘVAT

În șiragul de nestemate al sărbătorilor noastre strălucește o zi ce se deosebește de celelalte prin originala-i semnificație. E ziua a cincisprezecea a lunii Șvat. Ea nu evocă nici un eveniment din istoria credinței noastre, prăznuirea ei nu se face prin nici o rugăciune deosebită care să fi fost orînduită în cinstea acesteia, nici un fel de obligații rituale nu caracterizează specificul său. În schimb, ziua aceasta poartă un nume ce-i definește sensul: Roș Hašana la-ilanot — Anul Nou al pomilor.

Nu numai oamenii își deapănă firul vieții lor pe acest pământ, după îndrumarea și prin îndurarea Atotputernicului. Întregul regn animal și vegetal face parte din coroana creației năii divine.

„Cît de multe sînt făpturile tale, Doamne, pe toate le-ai săvîrșit cu înțelepciune, e plin pămîntul cu creația Ta” (Psalmi 104, 24). În ultimul firicel de iarbă, a cărui existență e un permanent miracol, noi zărim minunata operă dădătoare de viață a Părintelui ceresc. Cînd pomii se află încă cu crengile uscate și acoperite de zăpadă, cînd ei stau încă incremenți în pojeții de gheață ce-i acoperă, am fi îndemnați să credem că moartea i-a îmbrăcat cu lînfoliul ei alb. Creația noastră multimilenară, cu a ei nezdruncată viziune a vieții, menită să triumfe asupra morții, ne orînduiește însă Anul Nou al pomilor atunci cînd ei se află încă în plină hibernare. Ceea ce nu sînt în stare să vadă ochii noștri trușteji întrezăresc cei ai sufletului nostru.

Privim spre rădăcinile puternice ale pomului adînc înfipte în glie și zărim acolo viața care circula printr-insele și care, izbucnind, curînd va face să incolțească mugurii, va țese minunata haină verde a copacului, va rodi gustoasele sale fructe, va încînta sufletul prin mirosul îmbătător pe care îl va răspîndi.

„וַיֹּאמֶר ה' עץ, „Dumnezeu i-a arătat un pom” (Exodus 15, 25). În clipele de îndoială, ne arată textul fragmentului biblic din pericopa Bešalah, cînd credința eliberatorilor din robia lui Mițraim începe să șovăie, Dumnezeu le arată un pom. Din viața sa, din victoriile pe care acesta le repune asupra tuturor obstacolelor ce i se pun în cale, să învețe cei ce-și pierd speranța, cei a căror perspectivă s-a îngustat și nu mai au vizi-

nea limpede a viitorului. Strădania și munca omului pe care textul biblic îl definește „וְהָאָדָם עֵץ הַחַיָּה” (Deut. 20, 19), trebuie să fie mereu îndreptată spre ziua de mîine, să aibă drept țel îmbunătățirea vieții celor ce vor veni după dînsul, să fie animată de convingerea nestrămînută că, pînă la urmă, umbrele morții se vor risipi și izbînda vieții se va afirma în plenitudinea ei.

Inteleptul Honi, ne povestește Talmudul în tractatul Taanit 23, a înțeles un bătrîn care sădea un pom ce urma să rodească abia după trecerea a 70 de ani. Honi l-a întrebat dacă speră să mai trăiască atîta spre a gusta din fructele lui. Bătrînul i-a răspuns: „Precum părinții mei au sădit pomi pentru mine, tot astfel muncesc eu spre a asigura copiilor mei hrana lor.”

Civilizația umană stă sub semnul acestui simbolic episod. Anul Nou al pomilor învață mereu pe oameni despre adevărul etern și inuabil al continuității în viața generațiilor. Marile valori ale spiritului uman, uriașele creații materiale ale genului desprins din copacul științei se înnoadă, verigă cu verigă, în lanțul acestor generații. Fiecare își aduce contribuția la propășirea marii familii omenești, face să incolțească o nouă mlădiță în acest pom al vieții, îngrijește de roadele pe care urmașii le vor gusta.

Hamișa-Asar Bișvat ne aduce, an de an, acest mesaj al viitorului mai bun, această chemare la muncă în slujba vieții, această convingere în lupta ce o dăm împotriva forțelor ce vor să incremenească mersul ei înainte. În ziua aceasta, evreul credincios ia cu elavie și bucurie în mină un fruct și, înainte de a-l gusta, rostește cu înșuflețit elan și nezdruncurînt optimism ruga: „וְהָאָדָם עֵץ הַחַיָּה” ... בְּרַחֲמֵי ה' „Binecuvîntat fii, Tu, Doamne... Cel care ai creat fructul copacului.”

E ruga ce înalță un imn de slavă Celui ce nu îngăduie morții să sugrume viața. Celui ce creează, mereu și mereu, noi fructe, noi roade ale muncii umane, Celui ce călăuzește pașii noștri, ai tuturor, spre vremurile în care acest pămînt, atît de pustiu și răvășit de uraganele urii, va deveni o vastă grădină a Edenului fericii și bunăstării omenești.

125 de ani de la Unirea Principatelor

La 24 ianuarie, cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate, sărbătoresc împlinirea a 125 de ani de la Unirea Moldovei cu Țara Românească, act istoric prin care s-au pus bazele statului național român.

Unirea Principatelor a fost rezultatul luptei îndelungate a poporului român pentru apărarea ființei naționale, pentru libertate, independență și progres social, luptă puternic impulsionată de revoluționarii de la 1848 și de întreaga pleiadă de cărturari și fruntași politici denumiți „unioniști”, tocmai pentru că vedeau în Unire un mare ideal, izvorit din adîncul conștiinței naționale, și o cerință obiectivă a dezvoltării poporului român pe calea prosperității și civilizației moderne.

Unirea a fost expresia voinței tuturor locuitorilor meleagurilor românești. Ea s-a realizat prin alegerea aceluiași domnitor, Alexandru Ioan Cuza, mai întîi de Adunarea electivă din Moldova, la 5/17 ianuarie 1859, și apoi, sub presiunea maselor populare din București, de Adunarea electivă din Țara Românească, la 24 ianuarie/5 februarie.

Sub conducerea lui Al. I. Cuza, Milcovul a încetat să-i mai despartă pe frații moldoveni de cei munteni, s-a înfăptuit unitatea constituțională și administrativă, în cadrul unui stat modern — România.

Trezind un puternic ecou în Transilvania și în celelalte ținuturi locuite de români, Unirea de la 1859 a fost desăvîrșită prin Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, cînd, prin actul de la Alba Iulia, a fost făurit statul național unitar român, de la a cărui creare cetățenii patriei au sărbătorit, de curînd, într-o at-

mosferă de mare însuflețire, 65 de ani.

Sărbătorirea Unirii Principatelor, la care populația evreiască participă animată de sentimente profund patriotice, ne oferă prilejul de a reaminti că ideea unirii a avut o rezonanță puternică în conștiința evreilor, care au participat la acest act istoric, ca și la toate marile evenimente ale istoriei României moderne și contemporane, așa cum, de altfel, evreei de pretutindeni au știut s-o facă, întodeauna, pentru țările în care trăiau.

În acest sens, este semnificativ, bunăoară, că în 1857, în perioada în care lupta pentru unire s-a intensificat, ziarul „Israelitul Român” — primul ziar editat de evrei în limba română — a publicat articolul intitulat: „Fraților noștri israeliți din Moldavia”, semnat de Aaron Așer și I. L. Vainberg, în care se recomandă evreilor să lupte pentru Unirea Principatelor. „Tot ce zicem, scriem și cerem noi, fraților, — se subliniază în articol — n-o facem numai pentru noi, ci și pentru voi (evreii moldoveni — n.n.): căci dacă toți fiii lui Israel sînt legați între dînșii prin aceleași dureri, prin aceleași speranțe și dacă același viitor îi așteaptă pe toți, citu de multu trebuie să fie ei, cîndu locuiescu aceeași țară; apoi aici Milcovulu mai multu uneste, decît desparte aceste două Surori-Principate. De aceea dară, stăruințele noastre trebuie să fie comune”. Redactorii ziarului din București relevă că Moldova „todeauna a fost tolerantă (față

I. FINTINARU

(Continuare în p. 7)

Enciclopedii iudaice

Primele enciclopedii iudaice au fost traduceri și adaptări ale unor lucrări arabe, prezentări sistematice ale științelor conform schemei aristotelice medievale, nu întodeauna în ordine alfabetică. Cea dintîi dintre acestea a fost „Yesodei ha-Tevunah u-Migdal ha-Emunah”, de Abraham ben Hiyya ha-Nasi din Barcelona (la începutul secolului XII), care cuprindea capitole privind matematica, geometria, astronomia, optica și muzica. Numai prefața și începutul acestei lucrări au fost păstrate în manuscris. În 1247, Iehuda ben Solomon ibn Matka, originar din Toledo (Spania), a scris, în arabă, o lucrare, pe care mai tîrziu a tradus-o în ebraică, intitulată „Midrash ha-Hokhmah”. Prima parte e consacrată logicii, fizicii și metafizicii, în adaos la comentarii asupra unor pasaje din Genesis, Psalmi și Proverbe; a doua parte — matematicii, în adaos la un studiu cabalistic despre literele din alfabetul ebraic; mai există și o enumerare a pasajelor biblice susceptibile de interpretare filozofică. Reamintim că numai fragmente ale acestei enciclopedii au fost păstrate.

Shem Tov ben Joseph Falaquera, un alt învățat din Spania secolului XIII, a scris „De'ot ha-Filosofim”, avînd în centrul preocupărilor fizica și matematica, bazîndu-se în special pe sistemul filozofic al lui Averroes. Deși în cele două manuscrise existente ale acestei opere se atribuie paternitatea lucrării lui Samuel ibn Tibbon, Zunz și Steinschneider îl identifică drept autor pe Falaquera. Gersohn ben Solomon din Arles face o vîie descriere a lucrărilor științifice, în ebraică, la sfîrșitul secolului XIII, în cartea sa „Sha'ar ha-Shamayim”. În traducere, Gersohn ben Solomon subliniază că a folosit numai surse ebraice sau lucrări în traducere ebraică; în acest mod aflăm că în acel timp multe din operele marilor scriitori din antichitate deveniseră parte integrantă din orizontul cultural evreiesc. Cartea lui este împărțită în trei părți: fizica, cu subdiviziuni privind mineralele, plantele și animalele; astro-

nomia, în care se face o trecere în revistă a lucrărilor lui Almagest, Avicenna, Averroes, Aristotel și alții; și teologia sau metafizica, în care se pleacă de la operele lui Averroes și Maimonide. Această lucrare — e cea mai veche enciclopedie medievală tipărită, deși într-o formă prescurtată, prima dată la Veneția, în 1547, și, de cîteva ori, în secolul XIX, ca unul din aliniatele programului Haskalei est-europene pentru lărgirea orizontului populației evreiești. Inspirată, în parte, de „Sha'ar ha-Shamayim” este lucrarea „Shevilei Emunah”, a învățatului Meir ben Isaac Aldabi, care a trăit în secolul XIV, în Spania, a cărui intenție a fost să combine științele naturii cu tradiția religioasă evreiască. Prin anii 1530, medicul sefard Solomon ben Iacob Al-moli a publicat proiectul unei enciclopedii, „Me'assef le-Khol ha-Mahanot”, la Constantinopol. Un alt exilat din Spania, stabilit la Constantinopol, Judah ibn Bulat, a încercat o organizare sistematică a științelor într-o mică lucrare, „Kelal Kazer mi-Kol ha-Rashum bi-Khetav”, apărută la Constantinopol prin anii 1530 și retipărită la Ierusalim, în 1936.

Jacob ben Isaac Zahalon, un medic din Ferrara (Italia), a pregătit o lucrare mai amplă, care urma să poarte numele de „Ozar ha-Hokhmot”, din care a apărut, însă, numai partea a treia, consacrată medicinii, „Ozar ha-Hayyim” (Veneția, 1683). În 1707, tot la Veneția, apare lucrarea enciclopedică a lui Tobias Cohn (Tobias ben Moses Narol din Metz), „Ma'ase Toviyyah”, cuprinzînd date despre metafizică, fizică, astronomie, geografie, medicină și farmacologie.

Odată cu amploarea pe care o ia curentul Haskalei se dezvoltă un interes general pentru enciclopedia în ebraică. Un elev al gaonului din Vilna, Phinehas Elijah ben Meir Horowitz, a încercat o prezentare generală a științelor din punct de vedere al tradiției iudaice, în „Sefer

A. B.

(Continuare în p. 6)

O mare violonistă: Rosy Stern

Privesc existența unui muzician dintr-o incidență din care valoarea acestuia se relevă prin prisma judecății profesorului din mine, iar calitățile sale eminamente umane din clișeele pe care memoria mi le furnizează intacte din filmul foarte viu al copilăriei.

Doresc să omagiez o mare violonistă și profesoară, un om care, de-a lungul anilor săi de viață, de muncă fără preget, a înobilat minunatul ținut al muzicii și continuă să fie o lumină pentru elevii ei.

Rosy Stern, violonistă de excepție, de origine transilvăneană — din Alba Iulia —, a absolvit cursurile Conservatorului Național din Budapesta, la vârsta de 14 ani.

La vârsta la care micul violonist pășește firav printre piesele adecvate vârstei, Rosy Stern susține cu aplomb, la 11 ani, în fața unui numeros public, concertul de Mendelssohn. La Academia Națională de Muzică „Franz Liszt”, din Budapesta, devine una dintre studentele preferate ale directorului acestei instituții muzicale de prestigiu european, muzicianul erudit care era Jenő Hubay. Lucrează și cu profesorul Leo Weiner, acela pe care Enescu îl califică drept „muzicianul savant”, și absolvă cursul superior pentru maeștri concertişti cu calificativul „eminent”, la vârsta de numai 19 ani.

Prin profesorii din a căror știință s-a clădit, violonista Rosy Stern devine moștenitoarea directă a unei valoroase experiențe violonistice. Profesorii săi au fost elevii unor mari maeștri ai viorii, printre care amintesc: E. Isaye, J. Joachim, H. Vieuxtemps.

A parcurs cu pașii siguri ai omului de mare și autentic talent un vast repertoriu concertistic și cameral. Se pot enumera aici scrierile partituri ale concertelor de Beethoven, Bruch, Brahms, Ciaikovski, Glazunov sau Hacıaturian.

Numeroase, și aproape imposibil de enumerat în totalitate, sint sonatele — de la preclasi la contemporani, deci cuprinzând o mare varietate stilistică — pe care violonista le-a parcurs cu devotament, cu profundă înțelegere și cu nu mai puțin succes.

A susținut aproximativ 90 de

concerte în marile centre ale țării, la București, Arad, Timișoara, Alba Iulia, dar și peste hotare, la Veneția, Viena, Budapesta, Berlin, Halle, Leipzig, Dresda, Milano, Florența ș.a.

În ciuda atmosferei care se încălzea cu norii grei ai fascismului, Rosy Stern își continuă la București activitatea concertistică, fiind primită și aplaudată cu căldură de cercurile artistice ale Capitalei.

Recitalurile sale cuprind un repertoriu de mare diversitate și nu o dată găsim în programele de sală din acea vreme și piese aparținând unor autori ca Bloch („Nigun”) sau Bruch („Kol Nidrei”).

Critica de specialitate — antebelică și postbelică — a elo-

quidat-o fără excepție pentru concertele și recitalurile susținute.

Deosebit de impresionante sint relatările violonistei despre personalități ca Gala Galaction, pe care îl numește în notele sale autobiografice „protectorul meu”, despre maestrul Enescu, cu care a avut îndelungi convorbiri, despre Eugen Ormandy, fost student al celuiiași maestrului, Hubay, sau despre Dimitrie Cuclin, despre a cărui activitate de muzician, literat și filozof cunoaște multe și impresionante detalii, fiind o obișnuită a casei și a familiei.

Activitatea pedagogică a însoțit-o aproape permanent pe cea solistică. A găsit soluții tehnice adecvate conformației fizice și psihice a elevilor săi, iar transferul de cunoștințe l-a făcut întotdeauna cu maximă eficiență, lucrând pînă la epuizare cu toți

nist? E un semn de omagiu pentru omul în a cărui casă am participat la primul Seder din viața mea și care mi-a vorbit cu atita convingere, în Templul coral, despre Kol Nidrei și mi-a relevat căldura și frumusețea partiturii respective a lui Max Bruch sau a celebrului „Kadish” de Ravel, pentru omul în fața căruia cînt și astăzi cu emoție de elev și care, în acest an 5744, a împlinit frumoasa vîrstă de 80 de ani, în plină activitate și în plenitudinea forțelor spirituale.

E un omagiu pe care poporul nostru îl aduce, întotdeauna, vrednicilor săi fii și fiice care trudes pentru a face viața omului mai bună și mai frumoasă.

AD MEA VEESRIM, Rosy Stern!

ECATERINA GERSON

La mijloc — Rosy Stern

JACQUELINE SUDAKA

Aparținind generației postbelice, Jacqueline Sudaka predă limbi clasice la Paris, este autoarea volumului de poeme *Traces*, Editions Caractères, Paris, 1981, este membră în Comitetul de redacție al revistei „Les nouveaux cahiers”, revistă de studii și de dezbatere liberă, publicată sub auspiciile „Alianței Israelite Universale”.

Înainte de a fi poet, Jacqueline Sudaka este o conștiință poetică: conștiința evreului în Diaspora, în efortul său de a-și găsi identitatea și legitimitatea — aceea de femeie, de evreu și de scriitor. Pentru a se putea justifica, pentru a se putea constitui pe sine, în autonomia forului interior, poeta parcurge drumul invers, plin de incertitudini al urmelor. Aspirind spre spațiul mitic — le rusalimul —, obține a evreilor și loc de convergență al destinelor, poeta recunoaște o singură certitudine: Cuvîntul absolut — Legea. Starea poetică echivalează cu un demers ontologic al Eului EVREU în toată gravitatea și solemnitatea gestului. Față în față cu Absolutul, versul are concizia unei inscripții lapidare și forța unei rugăciuni.

ISRAEL

Tară de foc și arșiță
Nume de piatră și flăcără
Te vedem alb și ocru
De cer și stîncă
De stîncă și cer
Deșert livid
Jăratec al singurătății
Pămînt promis credinței mele
Sol arzînd sub pașii mei
Ceteata lui David, seara
ziua se stinge
peste vîile tale
Calm de mii de ori
bîncucîntat
Pace a sufletului meu,
pace a inimii mele
Nimic altceva decît tu
Tu ești întregul dorințelor mele
Rază divină a prezenței tale
Departate de tine
O, lacrimi ale mele!

EVREICĂ

Inseamnă a dori asta să fii
din fidelitate, în numele
părinților,
A te întreba ce inseamnă asta
să fii
pentru a răspunde numelui de
strea
care cere răspuns.
A-i împlini ființa
pentru a afirma diferența:
Eu sint altul
Alt popor.
A merge în întîmpinarea Torii
învîșînd-o.
Nu orice învățătură,
aceea care răspunde întrebării
originilor
Aceea care înscrie identitatea.

Traducere de

RODICA MIHAILA-COVA

ȘLOMO BEN IEHUDA GABIROL *

(1020 — 1070)

GAZEL (1)

Și-n zori Te caut și cînd Soarele apune,
și palmele le-tînd spre Tine-a rugăciune.

Lîhnită, pătimașă inimă Te cheamă,
precum la poarta mea sărmanul ruga-și spune.

O, nu există-n lume loc să Te cuprindă
și locul Tău e-n crezul meu, ca o minune.

Mi l-am ascuns demult în inimă-al Tău nume,
dar dorul prea-i puternic și pe buze-l pune.

Oricînd voi înălța un cîntec despre Tine
și-n veci suflarea-Ți va fi-n mine și în strune.

Traducere de OTTO STARCK.

* Unul dintre marii gînditori și poeți evrei medievali, care a trăit la Malaga, în Spania, și a creat o poezie religioasă, prozică. Poetul folosește adesea acrostihul — alcătuirea numelui său din literele inițiale ale versurilor.

Fundoianu în „Biblioteca pentru toți”

Există colecții cu tiraje de masă — cum sint, pe alte meridiane, „Penguin Books” sau „Livres de Poche” și cum a devenit, la noi, „Biblioteca pentru toți” — care intruchipează, prin prestigiul dobîndit și iradiat asupra cărților publicate sub a lor egidă, însăși ideea de clasificare a autorilor editați, de intrare definitivă în Panteonul literaturii naționale și universale.

Privită din acest unghi de vedere, recenta apariție, în două volume ale „Bibliotecii pentru toți” (numerele 1159 și 1160), a „Poeziilor” lui B. Fundoianu capătă o deosebită semnificație. Mai ales dacă ne gîndim că în anul acesta — coincidentă: tot în luna octombrie, luna apariției prezentei ediții! — vom comemora patru decenii de la sfîrșitul tragic, în camera de gaze de la Auschwitz-Birkenau, a ieșeanului Benjamin Wechsler, cel care, sub pseudonimele B. Fundoianu și Benjamin Fondane, avea să devină o figură reprezentativă pentru două literaturi pe care le-a ilustrat prin strălucitele sale creații — cea română și cea franceză.

Reluînd textul ediției apărute în 1978 la Editura „Minerva”, sub îngrijirea regretatului Paul Daniel și a lui G. Zarafu, cele două volume din B.P.T. se bucură de incisivă și incantă

prefată a cunoscutului critic și istoric literar Dumitru Micu. După ce întreprinde o pătrunzătoare incursiune în specificul poeziei lui Fundoianu, relevînd cîteva dintre notele sale caracteristice (vitalismul debordant: „Fundoianu e poetul „sufletului” naturii, al elfurilor viflete din priveriști”; sentimentul conexiunii universale, al participării terestruului la existența cosmică: „Fundoianu vede în agregarea și desfacerea elementelor exercitația puterilor celui numit în „Psalmul inedit al lui David”: Unul, numai Unul”; neliniștea patetică: „Răcolit de neliniști, sufletul poetului nu apare niciodată dezarticulat, nu-și pierde echilibrul, actele sale creative rup inerțiile fără a instaura haosul”), prefătorul conchide pregnant și categoric: „Prin totalitatea caracterelor operei, B. Fundoianu se numără printre făuritorii lirismului modern românesc în general, fiind un poet pe care și-l pot revendica aproape toate curentele înnoitoare și a cărui creație merită, prin valoarea intrinsecă, să fie revendicată de către orice curent prin care literatura română a sporit și s-a înflorită”. E o concluzie care își găsește un suport edificator în lectura — pentru a cita oară? — a acestor autentice bijuterii lirice.

Ne-a preocupat, la această din nou reluată lectură, să investigăm, măcar în mod sumar, „structura de rezistență” a filonului iudaic din opera autorului ciclului „Herța”. Căci un aseme-

nea filon există și — chiar la a nu știu cîta recitare — se dovedește la fel de viguros și fertil în sugestia de o rară plasticitate. La fel de puternic evocator răsună stihurile: „Seara, un murmur negru creștea din si-

nagoci: / cereau desigur — altfel ai fi voit să rogi — / ca să-î ferească cerul, cum le-a ferit strămoșii / de panica adusă din cîmpurile roșii... / Bunicul între flăcări de sfîșie se ruga: / Să-mi cadă dreapta, limba să se usuce-n mine / de te-oi lua vreo dată-n deșert, Ierusalime!”. După cum o nouă, mai adîncă, rezonanță dobîndește acum, după Holocaust, dramatismul parcă premonitory din „Scara lui Iacob” („Nevolnici fii ai stînelor miragii — / Cum curg pe-ocean parcelele de-o clipă / Pe urma unor tragice naufragii”), din „Psalmul leproșului” ori din „Psalmul lui Adam”, dar mai ales din poemele franceze ale ultimei perioade (se pot oare uita versurile, aducînd a tipăt de durere și revoltă, din „Exodul”, alăt de expresiv tîlmăcite de Dora Litman: „Eu n-am fost un om ca voi, / Voi nu v-ați născut pe drumuri, / nimeni nu

v-a aruncat prin canale copilul / pisoi micuți ce n-au făcut încă nici ochi, / voi n-ați rătăcit din oraș în oraș / hăituiți de poliție, / voi n-ați cunoscut dezastre în zori, / vagoanele de vite / și hohotele amare ale umilintei, / acuzarea de o crimă pe care n-ați comis-o, / de crima de a exista, / schimbînd nume și nume hult / și un obraz care a servit lumii întregi / drept sculptură?”).

Omagiul adus marelui poet — și implicita sa clasificare — prin recenta apariție a poeziilor sale, în tirajul de masă asigurat de prestigioasa colecție „Biblioteca pentru toți”, le putem privi și ca pe încă o reliefare, intrinsecă, a contribuției valoroase a evreilor din România la marea literatură română și universală, imobilată de sublimile idealuri ale frăției între oameni și poare.

VICTOR BIRLADEANU

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

Simon Wiesenthal la 75 de ani

Simon Wiesenthal, directorul Centrului evreiesc de documentare de la Viena, creat în vederea urmăririi criminalilor de război naștiți, a împlinit, în ultima zi a anului încheiat, 75 de ani.

Wiesenthal este o personalitate bine-cunoscută în lumea evreiască, precum și în rândurile opiniei publice antifasciste de pretutindeni. Născut la 31 decembrie 1908, în Galizia, a studiat arhitectura, profesind cu talent această înțelepciune până în 1941, când este arestat în Polonia, de Gestapo. Trecind prin nu mai puțin de 12 lagăre de concentrare, până la eliberarea de la Mauthausen, în 5 mai 1945, Wiesenthal cunoaște, prin proprie experiență, suferințele îndurate de victimele nazismului. Întreaga sa familie a fost ucisă de naștiți și numai printr-o minune și-a putut găsi soția, pe care o credea asasinată într-una din sinistrele „uzine ale morții” din Polonia.

Considerând, cu deplină temei, că pieirea a circa șase milioane de evrei și a altor milioane de oameni nevinovați asinați în lagăre și închisori, întregul lanț de fărâdelegi comise de naștiți constituie crime împotriva umanității, ce

nu pot fi uitate și iertate, că însuși imperativul ca asemenea crime să nu se mai repete niciodată reclamă pedepsirea celor vinovați, Wiesenthal a înțeles să-și consacre restul vieții urmăririi și prinderii organizatorilor și autorilor masacrelor în masă comise de naștiți și trădătorii lor în fața justiției. În acest scop, el a desfășurat și încă mai desfășoară o activitate neobosită, tenace și perseverentă, afirmându-se nu numai prin spiritul său justiciar, dar și printr-o excepțională putere de muncă în stringerea probelor de vinovăție, printr-o capacitate deosebită de a înnoia firele care să ducă la identificarea criminalilor de război. Ca urmare a acestor eforturi personale, precum și a sprijinului de care s-a bucurat din partea cercurilor antifasciste și a multor oameni de bine, Wiesenthal a avut un rol decisiv în capturarea unora dintre cei mai feroci călăi naștiți și în trimiterea în fața justiției a 1100 dintre aceștia. Exemplul cel mai elocvent îl constituie prinderea, în America de Sud, a lui Adolf Eichmann, colaborator apropiat al lui Hitler, însărcinat cu aducerea la îndeplinire a „Soluției finale”,

adică exterminarea evreilor din Europa.

Nu este întâmplător că Wiesenthal a devenit spaima naștilor rămași în viață, precum și a tuturor acelor care încearcă să reinvie ideologia și practica vremurilor de tristă amintire, sub firma neonazismului. Așa se face că, nu demult, o bombă a fost pusă în fața locuinței lui Wiesenthal și că, mai de curând, a fost insultat și molestat pe cind depunea ca martor în procesul intentat unui grup neonazist, proces început la 18 octombrie 1983 la Viena.

Wiesenthal însă nu poate fi intimidat; el își continuă activitatea, cu convingerea fermă că prin aceasta contribuie la generația nouă, care n-a trecut prin urgia hitlerismului, și devină mai vigilentă, ca popoarele să se mobilizeze mai activ împotriva recrudescenței fascismului, în interesul marii cauze a păcii.

Activitatea desfășurată o îndelungată vreme de Wiesenthal și-a găsit reflectare în tulburătoare carte scrisă de el „Asasini printre noi” (tradusă și în limba română, în Editura Politică), din care redăm, prescurtat, un capitol.

IACOV GOLD

DOUĂ LUMÎNĂRI*

Pe vremea cînd îmi făceam studiile, mi se întâmpla adesea să petrec câteva săptămîni la Zakopane, un oraș din Carpații polonezi. Văra mă bucuram de plimbarea prin păduri, de soare și de liniște. Iarna, pantele erau minunate pentru ski. Azi, Zakopane a redevenit o stațiune foarte frecventată pentru sporturile de iarnă. Nu departe se află tîrgușorul Rabka. Aici trăia un băiețel pe care îl chema Sami Rosenbaum. Am auzit prima dată despre el de la doamna Rawicz din Rabka, care venise să mă vadă la birou într-o dimineață din luna septembrie a anului 1965. Căutam atunci oameni care să depună mărturie despre crimele comise de naștiți la Rabka, în cadrul unui proces ce urma să aibă loc în Germania.

Doamna Rawicz îl cunoscuse bine pe Sami Rosenbaum. „Un băiat plăpînd — spunea ea — cu obrazul palid, fin și cu ochii mari, negri, ce părea mult mai în vîrstă decît era, ca alțiia alți copii care au cunoscut greutățile vieții prea de timpuriu și n-au ris prea mult niciodată”. În 1939, cînd nemții au sosit la Rabka, imediat după începerea campaniei din Polonia și după ce viața a devenit un cosmar pentru evrei, Sami avea 9 ani. Pînă atunci, totul fusese aproape normal, dacă existența fusese vreo dată normală pentru un evreu sărac din Polonia. Tatăl lui Sami era un biet croitor ținut de munca lui, care cîștiga bani puțini. Oamenii ca Rosenbaum constituiau un vinat ușor pentru autorități și sezonul de vinătoare dura pe acea vreme în Polonia tot anul.

Familia trăia într-o mică locuință formată din două odăi și o bucătărieoară într-o casă mare, întunecată. Dar toți erau foarte fericiți și foarte religioși. Sami învățase să spună rugăciunile. În fiecare vineri seară, după ce aprindea luminările acasă, se ducea cu tatăl lui la sinagogă. Mama și Paula, sora lui Sami, mai mare cu trei ani decît el, rămîneau acasă să pregătească masa. Dar, după ocupația germană, această viață nu mai era decît o amintire. În 1940, SS-iștii au înființat o „școală de poliție” în fostele barăci ale armatei poloneze, situate în pădurile învecinate. Nu era vorba de o școală obișnuită. Era un centru pentru viitoarele cadre de ucișagi SS. Prima fază a exterminării. Execuțiile erau efectuate de grupe de SS-iști care își doborau victimele. Uneori trebuiau să omoare 50—100 sau chiar 150 de persoane pe zi. Ei urmau un antrenament de călire, pentru a nu fi fleșcăiți după câteva săptămîni. Trebuiau să devină insensibili la vederea singelui, la țipetele sfîșietoare ale femeilor și copiilor. Totul trebuia făcut cu minimum de tărăboi și maximum de eficacitate.

Untersturmführerul SS Wilhelm Rosenbaum din Hamburg fusese numit coman-

dantul școlii. Rosenbaum era un adevărat SS-ist: cinic, brutal, convins de importanța „misiei sale”. Avea obiceiul să străbată străzile orașului cu o cravașă în mînă. „Cînd îl zăream pe străzi, ne era atât de teamă, că alergam să ne ascundem, intrînd pe prima ușă întîlnită în cale”, își amintea doamna Rawicz. La începutul anului 1942, SS-istul Rosenbaum a ordonat tuturor evreilor din Rabka să se ducă la școală pentru „a se înscrie”. Ei știau ce însemna această expresie.

și ale adjuncților săi, care le urmăreau reacțiile cu o delăsare profesională. Tintele folosite pentru aceste examene erau evreii și polonezii ridicați cu prilejul razziilor Gestapoului. Dacă vreunul din candidații SS-iști se arăta sovăielnic, juriul îl scotea din plutonul de execuție și-l trimitea pe front.

Doamna Rawicz vorbea în cunoștință de cauză. După înscriere, ea fusese folosită la școala de poliție ca femeie de serviciu.

Distincții acordate lui Simon Wiesenthal

Diploma de onoare a „Uniunii Internaționale a Rezistenței”; Medalia Libertății — Olanda; Medalia Libertății — Luxemburg; Membru de onoare al Mișcării de Rezistență din Austria; Doctor Honoris Causa la „Hebrew Union College” — New York; Doctor Honoris Causa la „Hebrew Theological College” — Illinois; Ordinul Umanitar al „Fundăției Eddie Cantor”; „Omul anului”, titlu acordat de „Decalog Society of Lawyers” — Chicago; Diploma de recunoștință a orașului Los Angeles; Diploma de recunoștință a statului California; Diploma de onoare a Organizației uniunilor veteranilor de război evrei din S.U.A.; Membru de onoare la „Institut de Recherches de Psychothérapie” — Franța; Medalia „Jean Moulin”, a Rezistenței franceze; Medalia „Kaj Munk” — Danemarca; Medalia de onoare a Rezistenței din Olanda; Premiul „David” al revistei „Israelitisches Wochenblatt”; Membru de onoare al luptătorilor din mișcarea de Rezistență din Danemarca; Medalia de onoare pentru merite în lupta pentru eliberarea Austriei; Comandor al Ordinului Oranien-Nassau — Olanda; Medalia de onoare a instituției „Yad Vashem” — Ierusalim; Cetățean de onoare al orașului Dallas — Texas; Premiul „Henrietta Szold” — WIZO — America; Titlul de onoare al Republicii Italia; Medalia orașului Ierusalim; Doctor de onoare la „John-Jay-College” pentru drept penal — New York.

Bolnavii și oamenii mai în vîrstă urmau să fie deportați. Ceilalți trebuiau să lucreze pentru SS-iști și Wehrmacht, ori unde ar fi fost trimiși.

În sala de clasă a școlii din Rabka, Untersturmführerul SS Rosenbaum se uita la lista cu numele evreilor. Deodată izbi masa cu o puternică lovitură de cravașă, continuă doamna Rawicz. Fiecare dintre noi a tresărit, de parcă ar fi fost lovit. Rosenbaum urlă:

— Ce înseamnă asta? Rosenbaum! Evreu! Cum îndrăznesc blestemații ăștia de evrei să poarte numele meu? Bine, am să mă ocup eu de asta!

Probabil că Untersturmführerul SS Rosenbaum ar fi fost surprins să descopere că frumosul lui nume german este considerat în general un nume evreiesc, cu toate că nu toți Rosenbaumii sînt evrei.

El a aruncat lista pe masă și s-a năpustit afară. Din ziua aceea, toată lumea din Rabka știa că pe familia Rosenbaum o așteaptă moartea! Nu era decît o chestiune de timp. Se știa că în altă parte muriseră evrei pentru că se numeau Rosenberg sau pentru că aveau prenumele Adolf ori Hermann.

Între timp, la Rabka circulau, pe ascuns, zvonuri înfricoșătoare în legătură cu școala poliției; execuțiile la care se antrenau SS-iștii aveau loc într-un luminis al pădurii. Era perioada examenelor și aspirații SS împușcau oamenii sub privirile Untersturmführerului Rosenbaum

lîngă terenul de sport din spatele școlii. El a văzut toată scena. Doi SS-iști îi escortau pe „evreul Rosenbaum”, pe soția și pe fata lui Paula, în vîrstă de cincisprezece ani. Untersturmführerul SS Rosenbaum mergea în urma lor.

— Mama și fetița au fost duse în partea cealaltă a școlii, după care am auzit împușcături — a declarat unul din martori sub prestare de jurămint. — L-am văzut pe SS-istul Rosenbaum cum îl lovea cu cravașă pe Rosenbaum al nostru și urla: „Evreu murdar! Am să te învăț eu minte să porți numele meu german curat!” Pe urmă și-a scos revolverul și l-a împușcat pe croitorul Rosenbaum.

SS-iștii veniseră cu un mic camion să-i ia pe membrii familiei Rosenbaum de acasă. Croitorul, soția și fetița tocmai își luau gustarea de dimineață în odaia din față. Sami plecase mai devreme la marea carieră de piatră din Zakrty, care nu era departe, unde își făcea munca obligatorie după ce împlinise doisprezece ani. Toți adulții evrei trebuiau să muncească și Sami era acum considerat bărbat matur. Dar era slab și prost hrănit. Nu putea face mare lucru, așa că alegea pietre și le încălca pe cele mai puțin grele în camion.

SS-iștii au dat ordin unui polițist evreu neînarmat să meargă să-l aducă pe Sami de la carieră. Ei recurgeau adesea la polițiști evrei pentru arestarea coreligionarilor lor cînd erau pe ocupații cu programul de studii la școală. Omul acesta a povestit după aceea doamnei Rawicz ce se întîmplase. Se dusesse la

(Continuare în p. 5)

ÎNVĂȚĂMINTELE HOLOCAUSTULUI
PREDATE METODIC ÎN ȘCOLI

În timp ce grupările neonaziste din Occident recurg la cele mai absurde mijloace pentru a arunca vîlul uitării peste ororile fascismului, a-i reabilita pe Hitler și acoliții săi și a trezi chiar nostalgii după perioada respectivă, cercurile democratice și supraviețuitorii Holocaustului manifestă o preocupare crescîndă pentru ca lecțiile istoriei să persiste în conștiința oamenilor, stimulîndu-i la vigilență și combativitate față de recrudescența neofascismului.

În această privință este semnificativ că în unele țări, ca, de pildă, S.U.A. și Canada, elevilor și studenților li se predau sistematic cursuri și lecții privind perioada barbariei hitleriste și concluziile ce se desprind din ea. La Washington, Fundația Carnegie a publicat recent

un raport privind metodele cele mai potrivite de a preda asemenea cursuri. Textul a fost cu atât mai remarcat cu cit, pentru prima oară, o mare instituție neevreiască americană cere predarea în universități a învățămintelor Holocaustului. Fundația Carnegie exercită o influență considerabilă în lumea universitară americană, ceea ce îndreptățește convingerea că recomandările sale vor fi transpuse în viață. Autorul principal al raportului, Ernest Boyer, care este chiar președintele Fundației, apreciază că este important ca „Holocaustul să fie permanent evocat ca exemplu de faliment al umanității și de modul în care unii oameni ajung să distrugă viața și demnitatea altor oameni”.

* Simon Wiesenthal. *Asasini printre noi*, București, Editura politică, 1969.

Mari binefăcători ai omenirii (III)

LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL: GABRIEL LIPPMANN

Al treilea savant evreu distins acum 75 de ani cu Premiul Nobel este Gabriel Lippmann, care este identificat astfel: profesor de fizică la Universitatea din Paris. Născut: 16 august 1845, la Holle-lich (Luxemburg), mort: 13 iulie 1921. Premiul Nobel, 1908 (fizică), „pentru fundamentarea metodei sale privind fenomene de interferență, în scopul reproducerii fotografice în culori”.

Lippmann își desăvârșește studiile la École Normale din Paris și se perfecționează la fiziologul W. Kühne și la marele Kirchhoff, din Heidelberg, precum și la reputatul fizician Helmholtz, din Berlin. Una din ideile directoare ale activității sale, fenomenele electrocapilare, a luat-o de la Kühne, pentru a-i găsi ulterior legile fizice. În 1874 devine doctor în științe al Sorbonei din Paris, cu o teză celebră: „Relația dintre fenomenele electrice și cele capilare”. Din 1883, funcționează ca profesor de teoria probabilităților și de fizică matematică la Sorbona și, din 1885, ca profesor de fizică experimentală la același prestigios institut de învățământ superior. În 1886, este ales membru al Academiei de Științe din Paris. În 1891, devine un fizician de faimă mondială prin producerea fotografiei în culori. În 1912, a fost ales președinte al Academiei de Științe din Paris.

Pornind de la faptul că tensiunea superficială pe suprafața mercurului este o funcție a forței electromotoare de polarizare, Lippmann a creat electrometrul capilar, un instrument simplu, dar de mare precizie, care răspunde unui curent electric la a zecea mla parte dintr-un volt. Acest aparat, pentru măsurarea vol-
tajelor foarte mici, a fost întrebuințat la primele electrocardiogramme ale medicilor.

Lippmann a dat și alte contribuții științifice electricității, despre „inertă electricității statice”, despre concentrarea electrică a gazelor, ca și despre piezoelectricitate. De acest fenomen s-a ocupat sporadic, în continuare, și Pierre Curie, dar de-abia după douăzeci de ani teoria a fost validată, în 1911, de Heike Kamerlingh-Onnes. Încă din 1879, el a prezentat Academiei de Științe din Paris lucrarea

sa privind masa efectivă a unui corp încărcat, despre care afirma că momentul de inerție este mai ridicat în stare neîncărcată. Această concluzie este de o importanță fundamentală în studiul electronului. De asemenea, pentru aceasta Lippmann a construit instrumente de măsurare, precum și pentru cercetarea astronomică, cum sint coelostatele și uranografele. Un coelostat este un instrument

pentru obținerea unei imagini staționare a cerului. Imaginea staționară a Pământului permitea să se țină cerul „neclințit” pentru perioade lungi de timp, ceea ce permite expunerea prelungită a plăcilor fotografice. Uranograful este un instrument pentru obținerea unei hărți a cerului cu linii de longitudine la intervale egale de timp.

Printre temele de mai mare importanță rezolvate de Lippmann sint: polarizarea pilor și a electroliților; dilatarea electrică a sticlei; determinarea ohm-ului; un galvanometru; un electrodinamometru cu mercur. El a enunțat principiul conservării electrice; a dedus necesitatea contracției electrice a gazelor, găsită efectiv, ulterior, de Quincke (1880).

Ca lucrare de primă importanță a fost recunoscută însă la Comitetul Nobel descoperirea fotografiei directe în culori. Comitetul Nobel a numit această descoperire ca „foarte simplă”, corpul negru, strat sensibil (continuu isocromatic și fără granulație). Primele probe au produs spectre (1891). Cîteva ani mai târziu ajunsesse atît de departe, încît obținea reproducerea cu culori combinate. Totuși, acest proces, care implica interferența luminii în straturi speciale, era lent și dificil și n-a devenit niciodată larg întrebuințat. Pentru procesul fotografierii în culori, Lippmann plasa un strat reflectant de mercur în dosul unei emulsi pe placa fotografică. Văzută după dezvoltare, placa revelează tabloul în tonuri strălucitoare de culori; însă, deși metoda lui este singura metodă directă a fotografierii în culori, ea nu este practică din cauza timpului lung de expunere și fiindcă nu se pot face nici un fel de copii de pe original.

Referatul suedez, prof. Hasselberg, a asociat, în referatul său privitor la meritele lui Lippmann, pe precursorii care au pregătît apropierea de fotografia în culori: Becquerel, Zänker, Otto Wiener, Lord Rayleigh. Pe lîngă întrebuințarea practică, această invenție a fost importantă și teoretic: ea a adus o dovadă hotărîtoare privind undele staționare ale oscilațiilor luminoase. Hasselberg a evocat, de asemenea, ingenioasele procedee de combinare în lucrările de laborator ale lui Lippmann.

În prezentarea făcută de Lippmann prin discursul de recepție, el a dat o scurtă descriere a descoperirii, cu care ocazie a vorbit despre precursorii săi, frații Lumière, Neuhaus, Miethe, Krone, Lehman.

Biografiile cunoscute revelează că Lippmann a avut unele curiozități de temperament. Astfel, deși a fost un student strălucitor, era nedisciplinat și nu a lipsit mult ca să cadă la examenul pentru certificatul său de profesor. Totuși, marea sa abilitate l-a condus la cîștigarea unei poziții importante în facultatea de la Paris. Era de o natură rezervată și tactică. Lippmann și-a devotat viața carierei profesionale și cercetării. Unul dintre studenții lui a fost și românul Hurmuzescu, devenit, apoi, profesor la Universitatea din Iași.

Ne permitem o scurtă reflecție la 75 de ani de la consacrarea lui Lippmann. Scepticii zimbesc, în general, la graba cu care se devalorizează, ca strălucire, unele cercetări și rezultate științifice; poate că nici nu este vorba decît de un artizanat care, din prezumțiozitate, își spune știință. Se pune întrebarea: privește această eventuală devalorizare și pe om? Să menționăm răspunsul unuia dintre cele mai reprezentative capete ale acestui secol, Einstein. El spune undeva: „Există o pasiune pentru pricepere, întocmai cum există o pasiune pentru muzică. Această pasiune este mult mai comună la copii și, de obicei, se pierde cu vîrsta. Fără această pasiune n-ar fi nici matematică, nici științe naturale. Această pasiune, care a existat întotdeauna în mine, nu și-a pierdut niciodată scînteierea”.

Z. KANTYMOŠ

Acolo unde au pierit o sută de mii de evrei

De curînd s-au împlinit 40 de ani de la tragicul stîrșit al evreilor din regiunea Zaglembe (Polonia). Populația evreiască din Sosnowik, Bendin, Dombrova și din alte localități ale regiunii a numărat, înaintea celui de-al doilea război mondial, aproape o sută de mii de suflete.

Luni 4 septembrie 1939, hitlerişti au ocupat regiunea Zaglembe și de îndată au început asasinatelor și jafurile. Pri-

mele victime dintre evrei au căzut la Sosnowik, unde se află gropile lor comune. Cîteva zile mai tîrziu, în toate orașele din regiunea Zaglembe au fost incendiate sinagoga.

De curînd, la cimitirul evreiesc din Sosnowik s-au adunat puținii supraviețuitori din acest oraș și din localități învecinate. Ei au aprins luminări și s-au rugat pentru odihna sufletelor martirilor din regiunea Zaglembe, din ghetouri și din lagărele morții.

CAROL KRON

Ne-am despărțit pentru totdeauna de Carol Kron, actorul care a fost de-a lungul multor ani o prezență atît de vie în teatrul românesc. Ultima cortină, ale cărei falduri s-au lăsat peste rodnica sa carieră artistică, nu poate întineca strălucirea emoționantelor sale creații scenice.

Timp de două decenii a ilustrat cu o înaltă profesionalitate scena Teatrului „Bulandra”, unde talentul său a cunoscut plenitudinea și vigoarea maturității. Era foarte apreciat de Lucia Sturdza Bulandra și de Liviu Ciulei, în ale cărui spectacole a jucat în mod frecvent.

Carol Kron a fost un creator strălucit de tipuri pe care nimic nu le poate șterge din memorie. Fiecare apariție a sa iradia o extraordinară autenticitate, fie că era vorba de personaje specifice uliței evreiești, ca Zeilig Șor din „Manasse” sau Ilie din „Take, Ianke și Cadîr”, roluri plămădite de Carol Kron dintr-un aliaj de veselie și amărăciune, de ascuțime de spirit și vibranță umanitate, fie că interpreta un țăran dintr-o piesă de Lucia Demetrius.

Cu o putere de emoționare și convingere rar întîlnite, cu o sinceritate a trăirii

pe care numai un mare talent o poate dobîndi, Carol Kron a creat chipuri memorabile, de o autentică substanță populară, cărora le-a împrumutat todeauna nesfîrșita sa bonomie, căldura, umorul său inteligent, profunda sa înțelegere. Avea marea știință de a da replica, de a accentua nuanța sensibilă sau comică a unei replici, a unei tăceri, de a dimensiona timpul necesar evidențierii ideii în cuvînt. A fost un mare interpret de roluri mici. Cu fiecare prezență își desăvîrșea acel firesc scenic, atît de greu de obținut, redîndu-l într-o multitudine de nuanțe, dar oglîndind fiecare altă frîntură de viață, înviată de arta lui pe scenă, cu delicatețea unei gravor.

Capacitatea sa de comunicare cu cei cărora li se adresa, timbrul cald al vocii lui, cu inflexiuni moldovenești, cu unda subterană de umor căptușind frazele, l-au făcut să cucerească adevineuna unor largi pături de spectatori, care l-au prețuit și iubit. Cel care a știut cu atîta inspirație și măiestrie să ne dăruiască momente de bucurie și desfătare artistică și-a consumat cea mai mare parte a existenței sale, transformînd-o într-o vastă galerie de tipuri, care îi vor perpetua amintirea.

T. STERIADE

DECESE

În perioada 23. XII. 1983—8. I. 1984, în cimitirele Comunității Evreilor din București au fost înmormîntați:

Litman Rașela (61 de ani), str. Zefirului 24; Vaintraub Ofelia (63), Calea Rahovei 50; Jercan Haia (73), str. Canonici Bunea 50; Cohn Solomon (84), str. Ion Voinescu 19; Palatin Leon (86), Bd. Șchitu Măgureanu 19; Harnic Silvia (66), Bd. Hristo Botev 5; Buton Adela (86), str. Visarion 8; Rabinovici Haim Leib (76), str. Logofăt Tăutu 13; Brădescu Ștefania (71), Goldstein Rebeca (86), Kron Carol (86), Grünberg Charola (81), Căminu „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”; Ascher David (74), str. Otleni 1; Alte Frederica (86), str. Vasile Ureche 11; Bercevic Rebeca (78), str. Călușei 25; Leihu Janeta (78), str. Moise Nicoră 38 A; Spitzer Israel (81), Splaiul Unirii; Sahle Hana Ruhlă (75), Dorohoi; str. Zadurovici 11; Grünberg Marcel (81), str. Chindia 10; Solomon Aurel (68), str. Lt. Papazoglu 23; Schărf Klara (97), str. Gării Nord 2.

La un an de la atît de greaua despărțire de

MEER ZEILIG

Suceava

soția, copiii, întreaga familie îi păstrează vie amintirea, urmînd exemplul vieții sale deosebite.

Jeanette, soție, Luluș, fiică, Dinu, gineri, Anda, nepoată, Lică și Sidonie, frați Samy și Fredy Glück, cumnați, anumiți cu aceeași durere, împlinirea unui an de la decesul dragului, bunului și înțeleptului

dr. HENRY SALTER
Botoșani

Mama și fratele, dr. Marius Bernfeld anunță, cu durere, împlinirea unui an de trei luni de la încetarea din viață a iubitului nostru

inginer SACHA BERNFELD

Cu inimile împietrite de durere, cantorul V. Harnic și Mundus, frați, anumiți pierderea ireparabilă, timpurie și fulgerătoare a iubitei și devotatei lor

SILVIA HARNIC

soră, cumnată și matusă.
Înmormîntarea a avut loc în 2 ianuarie 1984 (27 Tevet), la Cimitirul Giurgului. Comemorarea a 30 de zile — Șelșim va avea loc în 5 februarie a.c., orele 8.30 dimineața, la Sinagoga Mare.

Sofica — soție, Fichi — fiu, Rodica — noră, Monica — nepoată anunță, cu profundă durere, împlinirea, la 19 ianuarie a.c. (15 Șvat), a cinci ani de la decesul scumpului nostru

SOLOMON BERCOVICI

Birlad — Galați

Omagii de prețuire și neștersă amintire!

Se împlinește, la 3 februarie a.c., un deceniu de cînd s-a stîns din viață ing. PAVEL GOLDSTEIN
fiu devotat al poporului evreu, atașat iudaismului prin toate fibrele făpturii sale.

Un îndurerat și pios omagiu din partea soției!

Meirovici Moise-Avram, soț, și întreaga familie, cu aceeași durere, anunță că vîreri 3 februarie a. c. (30 Șvat), ora 8, se face, la Templul coral, comemorarea unui an de la decesul neuitatei noastre

IDA

Fie-i memoria binecuvîntată!

Familia reamîntește decesul doctorului EPSTEIN IOSEF, acum 13 ani și al mamei noastre

ROSA JAHRE

din Rădăuți, în urmă cu 28 de ani

Cu profundă durere și cu inima sfîșiată, amintesc celor ce au cunoscut-o stimat-o și iubit-o pe mult regretata

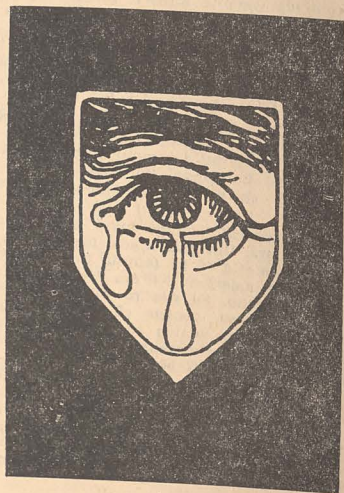
SARICA

soție devotată a lui Max Sabetai din Drobeta-Turnu Severin, că au trecut doi ani de cînd bunul ei suflet odihnește în Gan Eden.

Amintirea ei va fi veșnică!

Familia reamîntește că, luna aceasta, se împlinesc 7 și, respectiv, 25 de ani de la dispariția scumpilor noștri părinți

RAȘELA și HERMAN MILSTAIN
din Ștefănești — Botoșani
Amintirea lor va rămîne veșnic în sufletele noastre!

Din comunitățile noastre

La cotele majoratului

SUCEAVA. Raanan Freier, cunoscut între cursanții de Talmud Tora suceveni pentru rezultatele merituose obținute la studiu, a devenit Bar-Mitzva. Anii copilăriei au fost ani de pregătire pentru acest prim moment de răsplădire din viața sa, pregătire făcută cu sfântă mîgălă în mediul familiei sale de frumoasă tradiție evreiască. „Finisarea” s-a făcut la cursurile de Talmud Tora și cu sprințul bunicului său, dr. Yacob Rauh, ca și al secretarului comunității locale, Haim Schächter. Un rol deosebit l-au avut pregătirile pentru concursul de Talmud Tora, la care, în fiecare ediție, a fost finalist pe țară. În „drașa” festivă pe care a ținut-o în fața colegilor și a enoriașilor mai vîrstnici, Raanan, pornind de la îndemnul Eminentei Sale din finala ultimului concurs, a promis, dînd o originală interpretare semnificației numelui său (Raanan — rodie, simbol al prosperității), că va fi unul dintre cei ce vor căuta să păstreze mereu nouă, mereu tinără milenara noastră tradiție și învățătură.

Colocviu

Colocviul „Din lucrările Eminentei Sale” a ajuns la cea de-a treia ediție a sa, prilej de susținută întrecere între cursanții de la Talmud Tora — Suceava. Privit ca un important eveniment al acestui

an de învățămînt, colocviul s-a bucurat și de participarea unor colegi inimoși din comunități vecine — Cîmpulung Moldovenesc, Fălticeni, Rădăuți. Manifestarea, devenită tradițională, a însemnat încununarea preocupărilor din timpul vacanței cursanților de a parcurge o nouă etapă în apropierea învățămintelor Eminentei Sale și a fost precedată de discuții colective animate, ca și de o participare mai intensă la viața comunitară din localitate. S-au distins în mod deosebit: Corina Abramovici, Bernard Grimberg, Sara Segal, Mary Bartfeld, Marius Leizer, Tiana Strulovici.

G. BRUCMAIER

DOUĂ LUMÎNĂRI

(Urmare din p. 3)

Zakryty cu o căruță mică, oprise calul și-l făcuse semn lui Sami să vină la dînsul. Imediat s-au oprit toți din lucru ca să vadă și evreii care munceau, și gardienii SS ce se întîmplă. Sami a pus în camion piatra pe care tocmai o ridicase și s-a îndreptat spre căruță. Știa de ce era chemat.

— Unde sînt? — l-a întrebat el pe polițist. — Tata, mama, pălăria unde sînt? Polițistul nu i-a răspuns, clătînd doar din cap. Sami a înțeles.

— Sînt morți — a spus el încet. — Știam de mult ce ne aștepta. Din cauza numelui nostru, Rosenbaum.

Polițistului i se pusese un nod în gît, dar Sami nu se uita la el.

— Și acum ați venit să mă luați — a spus el cu cea mai mare simplitate, fără pic de emoție în glas. Pe urmă s-a urcat în căruță și s-a așezat alături de polițist.

Acesta nu putea rosti o vorbă. Se așteptase să-l vadă pe băiețel plîngînd sau încercînd să fugă. În drum spre carieră se gîndise cum putea să-l prevină pe băiat, să-l facă dispărut în pădure, unde Rezistența poloneză să-l ia pe urmă în grîja ei. Acum însă era prea tîrziu. Cei doi gardieni SS îi supravegheau.

Polițistul i-a povestit lui Sami ce se întîmplase. Copilul îl întrebă dacă n-ar putea să oprească o clipă căruța în fața casei lui. Ajuns acolo, el a coborît, a intrat pe ușa principală, pe care a lăsat-o deschisă, a aruncat o privire pe masă, unde se aflau ceștile de la micul dejun, încă pe jumătate pline, s-a uitat la pendulă; era trei și jumătate. Tata, mama și Paula erau și îngropați și nimeni nu aprinsese o luminare pentru ei. Încet, metodic, Sami a strîns masa și a așezat sfesnicele.

— Mă uitam de afară la ce făcea Sami — i-a povestit polițistul servitoarei. — Și-a pus tichia și a început să aprindă una câte una luminările. Două pentru tata, două pentru mama, două pentru Paula. Pe urmă a început să spună rugăciunile. Vedeam cum i se mișcau buzele. Spunea Kadiș pentru ei.

Kadiș e rugăciunea pentru morți. Tatăl lui Sami spusese de multe ori Kadiș pentru părinții lui și copilul învățase rugăciunea. Acum era singurul bărbat din familie rămas în viață. Stătea acolo calm, uitîndu-se la cele șase luminări. Polițistul a văzut de afară pe Sami clătînd din cap de parcă și-ar fi adus brusc aminte de ceva. Într-adevăr, el a mai pus două luminări pe masă, a luat un chibrit, l-a aprins și a continuat să se roage.

— Băiețelul știa că se putea considera mort — avea să povestească polițistul —, și atunci a aprins încă două luminări, rostind cu glas tare Kadiș și pentru el.

Cînd a ieșit din casă, Sami a lăsat ușa deschisă și a venit liniștit să se așeze lîngă polițistul care plîngea. Copilul nu plîngea. Polițistul și-a șters lacrimile cu dosul palmei și a smucit de hățuri. Dar lacrimile curgeau mereu. Băiețelul nu spunea nimic. Și-a așezat numai prietenos mina pe brațul omului, ca și cînd ar fi vrut să-l îmbărbăteze, să-i arate că-i iartă. Se îndreptau spre lumină. *Untersturmführerul* SS Rosenbaum și „studentul” lui îl așteptau pe Sami.

I-am spus doamnei Rawicz că auzisem încă din 1946 vorbindu-se despre această școală de poliție. Cu cîtiva ani înainte comunicasem autorităților din Hamburg toate faptele și mărturiile privitoare la SS-istul Wilhelm Rosenbaum. Relatarea doamnei Rawicz putea să constituie o mărturie suplimentară.

— Unde-i acum SS-istul Rosenbaum? — a întrebat ea.

— A fost arestat în 1964 și așteaptă în închisoare să fie judecat.

Ea făcu un gest.

— La ce bun? Toți sînt morți, iar ucigasul lor trăiește.

Pe urmă și-a semnat depoziția.

Numele lui Sami Rosenbaum nu figurează pe nici un mormînt. Nimeni nu și-ar fi adus aminte de el dacă o femeie din Rabka n-ar fi venit la mine. De atunci, în fiecare an, într-una din zilele lunii iunie aprind două luminări pentru el și spun Kadiș.

TREI GENERAȚII

Comunitatea evreilor din Bacău a trăit momente deosebite cu ocazia confirmării cursantului nostru **Penczel Reuven**, pregătit în cadrul cursurilor de Talmud Tora.

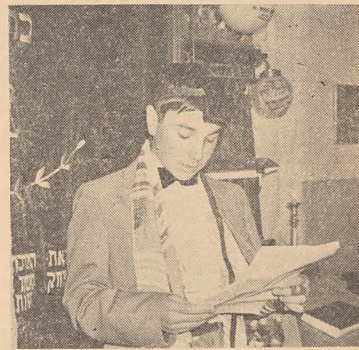
Confirmarea s-a făcut la Sinagoga „Rabin A. L. Rosen”, plină pînă la refuz cu enoriași și în prezența tuturor cursanților.

Serviciul divin a fost oficiat de bunicul tînarului Bar-Mitzva, care a fost, de asemenea, și Baal-Kore. Cu vocea pătrunsă de emoție, el a chemat la Tora pe fiul și pe nepotul său.

Trei generații — bunicul, fiul și nepotul, cu Talit și Tefilin — au înconjurat, cu dragoste și respect, Sfînta Tora, priviți de enoriași cu ochii umezi.

La Tora au urcat și cei trei Bar-Mitzva confirmați anul acesta.

În numele F.C.E., ing. Iehuda Wenger, președintele comunității, a înminat tînarului Bar-Mitzva ca dar un Talit și o pereche de Tefilin, după care, în allocuțiunea ținută, a reliefat importanța momentului de Bar-Mitzva pentru poporul evreu, iar din cartea I a Torei a scos în relief figura lui Iosif, fiul patriarhului Iacov, care este considerat „tadic”, deoarece n-a ascuns faptul că este evreu chiar cînd a ajuns la cele mai înalte demnități, ceea ce constituie pentru noi

un exemplu de a ne manifesta în orice împrejurare ca evrei demni și, totodată, cetățeni loiali și devotați țării în care trăim, așa cum a fost și Iosif Hațadic. Întreaga desfășurare a ceremoniei confirmării a înscris un moment în viața comunității evreilor din Bacău, comunitate activă, cu rezultate remarcabile.

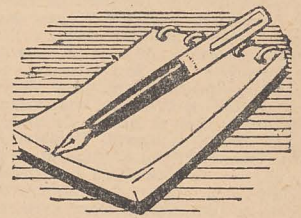
I. IOSIF

SIMPOZION

BUCUREȘTI

În sala din str. Popa Soare, a avut loc un simpozion consacrat „Situăției evreilor din România în perioada 1940—1944”, susținut de dr. Nicolae Minei și prof. dr. Mircea Ioanid.

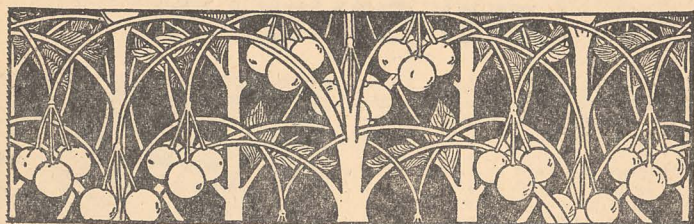
Caracterizînd epoca respectivă drept „cea mai gravă trăită cîndva de evreii din România” și subliniînd că aceasta a fost și „o pagină dintre cele mai întunecate din istoria României”, vorbitorii au arătat că dificultățile cu care s-au confruntat în abordarea temei sînt cu atît mai mari cu cît pînă-n prezent nu există lucrări de istoriografie care să trateze exhaustiv problematica respectivă. În aceste condiții, vorbitorii s-au rezumat să infățișeze doar cîteva aspecte, parțiale, privind persecuțiile suferite de evreii din România sub dominația fascistă, legislațiile cu caracter rasist, măsurile de spoliere, munca obligatorie, ororile și fărâdelegile, care au culminat cu rebeliunea legionară din București și cu pogromul de la Iași. În același timp, vorbitorii au scos în evidență actele de omenie săvîrșite de cetățenii români care au salvat de la moarte familii de evrei, posibilitățile pe care le-au avut evreii în acele timpuri vitrege de a întîreține totuși o oarecare viață comunitară și culturală evreiască și, în genere, acele trăsături specifice ale regimului antonescian, care au permis obștii evreiești din România ca — spre deosebire de alte comunități din Europa cîmpănită de hitleriști, grav amputate sau decimate — să supraviețuiască într-o mai mare măsură, atît numeric, cît și spiritual, Holocaustului.

I. F.

ANUL NOU AL POMILOR

Geografia a spațializat însăși istoria. A pus în mișcare un itinerar lizibil pentru imaginație, spiritualizând materia.

Consumăm fructe de Hamișă-Asar Bișvat. De ce în toată iernii? De ce cînd cerul e cenușiu, zăpada se așterne în troiene, iar crivățul aleargă ca într-o calvacadă dintr-o gravură romantică? Fiindcă, în esența noastră, sîntem un popor de agricultori. Acum cîteva mii de ani, ca și azi, în statul modern Israel, ne-am dus și ne ducem să plantăm puieți în livezi, fără ca nimeni să se gîndească că el, cel care sapă acum, va fi beneficiarul fructelor ce se vor naște.

Așa s-a ivit o „agricultură spirituală”. „Naase venisna” — „Vom îndeplini poruncile divine”. În exil, porunca de a sădi pomi s-a izbit de interdicția pentru evrei de a poseda pămînt. Mîncăm fructe din Eretz Israel, ca un simbol al legăturii eterne dintre spațiu și istorie (adică timp), al acelei geografii afective, regăsite doar în Biblie și în foliantele Talmudului, singurele care au putut fi luate în exil sau păstrate în minte atunci cînd dușmanii ne-au ars cărțile. Nu sădîm pomi, dar, consumînd fructele lor, îndeplinim un gest sacru.

Care este geneza sărbătorii? Nu doar dezdărdăcinarea pomilor era interzisă în statul antic iudeu, dar plantarea de puieți reprezenta un paragraf din legislația antică iudaică. Se purtau dispute legate de data la care trebuia începută această acțiune. Școala lui Șamai susținea că ea ar trebui să aibă loc la 1. Șvat. Școala

lui Hilel aducea argumente în favoarea lui 15. Șvat. Sanhedrinul decise drept dată a plantării pomilor și drept zi festivă ziua de 15. Șvat.

Pentru noi, evreii din Diaspora, celebrarea zilei de Hamișă-Asar Bișvat, devenită o habititudine a spiritului, se configurează și ca o artă (sau o știință) a memoriei, o modalitate de a lupta împotriva apăsării specificului național, nu prin evaziune exotică, ci prin revigorarea — asemenea sevei proaspete ce urcă în trunchiurile amorțite ale copacilor — a conștiinței identității noastre naționale.

Sărbătoarea de Hamișă-Asar Bișvat are valoare de metaforă poetică și politică. Poetică — fiindcă iudaismul concepe o echivalență între regnul uman și cel vegetal, un Roș Hașana al pomilor, așa cum există și o „muzică a sferelor”. Politică — fiindcă ce poate fi mai actual decît lupta ecologilor împotriva poluării, împotriva secării resurselor naturale ale pămîntului și, în ultimă instanță, împotriva celor care riscă să distrugă planeta însăși!

Consumînd fructe de Hamișă-Asar Bișvat sau plantînd pomi, în trecutul îndepărtat și în prezent, stabilim un teritoriu privilegiat al comunicării între lumii, vegetală, animală și umană. Această dimensiune universală a sărbătorii,

în accepția ei cea mai nestinjenită, dar și cea mai responsabilă. Sub raport național, Hamișă-Asar Bișvat dăruie un sentiment al spațiului-matrice al Țării Sfinte, țară care există pe pămînt, dar există, asideri, în infinit și în noi. E un spațiu sufletesc care ține tovarășie evreului oriunde s-ar afla. Prin intermediul Anului Nou al pomilor el poate vorbi pămîntului, iar pămîntul îi cunoaște codul și-l înțelege. Pulsățiile inimii lui ajung la inima bulgărelui lucios și negru în care încredințează sămînța roditoare a pomului care va fi.

Gestul lui Ion, personajul lui Rebreanu, care îngenunchează și sărută pămîntul, gestul celor de oriunde care iubesc cu adevărat pămîntul ce ne hrănește, interpretat de mulți ca un gest de „mistică a pămîntului”, se înrudește cu semnificația iudaică acordată acestei sărbători. Dar e vorba, într-adevăr, de o „mistică”? Cred că e vorba de ceva mult mai simplu, mai firesc, mai adînc uman. E fapta esențială prin care viața își cere dreptul de a se afirma. Fiecare sămînță e ca o corabie gata de drum, încredințată mărilor și oceanelor. Nimeni nu știe cite furtuni va avea de înfruntat, dacă va ajunge sau nu cu bine la destinație, dacă va naufragia. Dar fiecare generație de sămînțe, corăbii, oameni încearcă, speră, o ia de la capăt.

Pentru evreu e caracteristic, definitoriu chiar, actul acesta de încredere în

viitor. Și cum ar fi trăit, cum ar fi supraviețuit evreul fără această încredere?! Mai este și o certitudine: aceea că totdeauna adevărul, lumina, dreptatea sau, într-un cuvînt, binele vor învinge.

Pentru evreul din Diaspora, sărbătoarea de Hamișă-Asar Bișvat e apropiată, nu doar cronologic, de Hanuca. Lumina aprinsă în întineric, fructul cumulin în sine toate aromele Țării Sfinte, consumat într-o zi de iarnă, geroasă, cînd totul e înghețat, cînd natura pare învinsă, cînd domnia zăpezilor pare eternă, simbolizează meliorismul iudaic, credința în viață, în primăvara care va să vină, credința care trebuie păstrată și subliniată tocmai atunci cînd întinericul e aparent biruit, cînd foșnetul pădurilor și focurile bengale ale fructelor din livezi sînt atît de departe, încît par utopice.

Evreii nu posedă mărturiu în piatră privitoare la devenirea lor istorică, nici un fel de măști de zei ori de demoni, de statuete antice, nici de natură plastică cioplită. Posedă, în schimb, cuvîntul. Profetul Micha întrevide un aspect al unui viitor de aur: „Fiecare va sta tîhnit sub vița sa și sub smochinul său și nimeni nu va mai răspîndi groaza”.

Acesta e mesajul de Hamișă-Asar Bișvat, exprimat acum cîteva milenii, ideal purtînd efigia atît de stringent-actuală a păcii și dezarmării, a salvării planetei noastre de la distrugere.

C. DVIR

Enciclopedii iudaice

(Urmare din p. 1)

ha-Berit“ (Bruenn, 1797). În secolul XIX, „Sefer ha-Berit“ a fost reeditată în cîteva rînduri. În 1856, Iulius Barasch, medic din România, a publicat secțiunea filozofică dintr-o enciclopedie generală, sub titlul „Ozar ha-Hokhmah”. Prima enciclopedie în ordine alfabetică a fost alcătuită de Isaac Goldmann, la Varșovia, în 1888. Enciclopedia s-a numit „Ha-Eshkol”, dar numai șase părți au fost terminate.

Joseph Lurie și Hayyim Dov Horowitz au început să lucreze la prima enciclopedie în idiș, „Di Algemeyne Yidishe Entsiklopedye”, în 1904, la St. Petersburg, dar tipărirea ei a fost întreruptă după publicarea primelor trei părți. Încercări cu rezultate similare au mai făcut cunoscutul scriitor și gazetar de limba idiș Hillel Zeitlin și David Goldblatt. În 1931, Dubnów Fund a publicat la Paris și, ulterior, la New York o enciclopedie în idiș; cinci volume despre subiecte generale și încă șapte despre evrei și iudaism (în 1966).

O enciclopedie exclusiv iudaică, în 13 volume, a fost publicată între anii 1750—1888 de către Isaac ben Samuel Lampronti, medic din Ferrara. Ea cuprinde date de referință despre Talmud și opere rabbinice. Studiarea iudaismului și a istoriei evreilor pe baze științifice, în secolul XIX, a sîrmit o emulație în direcția alcătuirii de enciclopedii. Istoricul evreu Isaac Marius Jost, prestigioșii cărturari Moritz Steinschneider și David Cassel au publicat, primul — în 1840, ceilalți doi — în 1844, proiectele unor enciclopedii iudaice de amploare.

Prima enciclopedie iudaică în limba germană a fost publicată între anii 1896—1901. Autorul ei este Jacob Hamburger, care a fost Șef Rabin al principatului Mecklenburg-Strelitz. „Real-Encyclopaedie fuer Bibel und Talmud“ este și astăzi folosită.

La sugestia lui Ahad Haam, a fost pu-

Cecil Roth, autorul unei enciclopedii iudaice

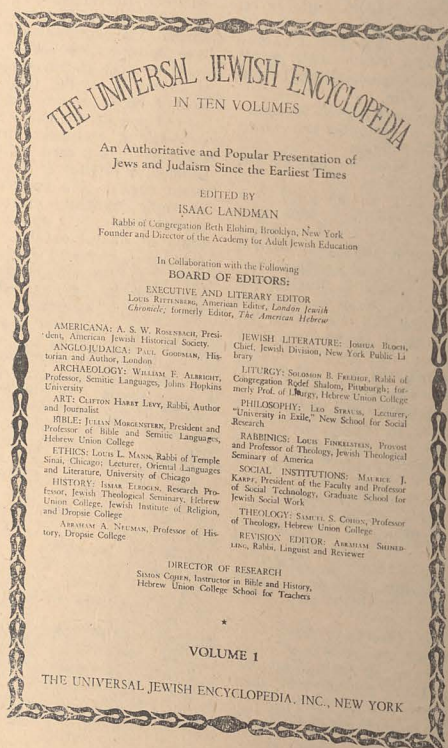
blicată o mică enciclopedie în ebraică, realizată de un colectiv de tineri cărturari evrei, care, mai tirziu, s-au făcut remarcări în cadrul culturii iudaice: David Neumark, Hirsch (Tvi) Perez Chajes, Ismar Elbogen și Joseph Klausner. Enciclopedia „Ozar ha-Yahadut“ a apărut la Varșovia, în 1906.

Între anii 1901—1906, apare în S.U.A. o lucrare fundamentală: „The Jewish Encyclopedia”, în 12 volume. Editată de Isidore Singer, cu participarea a sute de învățați din S.U.A. și din alte țări, enciclopedia iudaică în engleză reprezintă o sinteză a tuturor cunoștințelor evreiești pînă la acea dată. La scurt interval, Judah David Eisenstein scoate la New York, între anii 1906—1913, o enciclopedie în ebraică, „Ozar Yisrael”. Cam în aceeași perioadă (1906—1913), apare, la St. Petersburg, „Yevreyskaya Entsiklopediya”, în 16 volume, editată de savanți

remarcabili ca Judah Leib Katzenelson, Simon Dubnów, David Guenzburg și Albert (Abraham) Harkavy. Între 1927—1930, apare la Berlin, sub îngrijirea lui George Herlitz și Bruno Kirschner, „Juedisches Lexicon”. După aproximativ un deceniu, se tipărește, la New York, „Universal Jewish Encyclopedia”, în zece volume, lucrare editată de Isaac Landman (între 1933—1943). O enciclopedie a co-

munităților evreiești din America Latină, „Enciclopedia Judaica Castellana”, a fost publicată în Mexic (1948—1951). O enciclopedie de referință este „Ha-Enziklopedyah ha-Ivrit”, în 21 de volume, a cărei editare a început, în 1921, în Israel.

Succinta istorie „de la origini pînă în prezent” a enciclopediilor iudaice reflectă o altă fațetă a rețelei de cultură, trăsătură dominantă a lui „Am-hasefer”.

MARCU ONESCU

Un cititor de școală pentru evrei în vremuri de restriște

„Revista Culturii Mozaic” a publicat mai multe articole despre „Colegiul pentru studenți evrei”, cunoscut și sub denumirea de „Colegiul Onescu”, după numele celui care a fost întemeietorul, conducătorul și sufletul acestui institut de învățământ superior evreiesc în vremurile de restriște din anii 1941—1944.

Împlinirea a 80 de ani, în 1983, de la nașterea dr. Marcu Onescu este, credem, un prilej de a reveni asupra personalității sale.

Născut la 18 noiembrie 1903, în Bacău, Marcu Onescu-Onescu urmează școala israelito-română și liceul din localitate. Pe când era încă elev, colaborează la unele ziare locale. Se înscrie la Facultatea de litere și filozofie, precum și la Facultatea de drept din București.

Pentru convingerile sale democratice, este semnificativ că atunci când își dă doctoratul în drept, la Roma (1934), este singurul dintre sute de studenți care refuză să se prezinte în fața comisiei de examinare, în cămășă neagră fascistă.

Continuând să funcționeze în cadrul organizațiilor evreiești și în timp ce-și exercita profesiunea de jurist, Marcu Onescu este ales și funcționează, în anii 1937—1938, ca vicepreședinte al Comitetelor cetățenești de pe lângă C.E.B., în cel mai populat cartier evreiesc al Capitalei, sectorul II Negru. Comitele cetățenești ale C.E.B. — numite apoi Comitate de colaborare — au depus o intensă activitate, atât în straturile largi ale populației evreiești, cât și în cercurile intelectualității.

La 7 septembrie 1940, dr. Marcu Onescu este exclus din barou, din motive rasiale.

Atunci când profesorii și studenții evrei sînt dați afară din învățământul de stat, dr. Marcu Onescu, împreună cu alte cadre didactice, organizează, în plin regim legionar, o formă camuflată de învățământ superior pentru studenți și absolvenți de liceu evrei. Împreună cu prof. Ernest Abason, deschide prima școală evreiască de grad universitar: „Clasele de pregătire teoretică și practică pentru studenți și absolvenți de liceu evrei”.

În urma unor neînțelegeri ivite între cei doi directori ai cursurilor, dr. Marcu Onescu organizează singur „Colegiul pentru studenți evrei”.

„Colegiul a fost, între anii 1941—1944, Universitatea studenților evrei, excluși din școlile de învățământ ale statului, din motive rasiale” — scrie unul din cadrele didactice care au funcționat la colegiu, acad. prof. S. Sanielevici.

În organizarea colegiului, dr. Marcu Onescu a avut concursul unor cadre superioare din Ministerul Educației Naționale și al ministrului acestuia prof. I. Petrovici. De asemenea, a avut largul sprijin al unor intelectuali români: prof. Traian Săvulescu, prof. C.I. Parhon, dr. N. Bagdasar, prof. I. Nicolau etc.

Marcu Onescu a fost director și profesor de sociologie.

Colegiul a constituit, prin activitatea sa didactică, culturală și socială, o formă de rezistență a tineretului evreu studios împotriva fascismului.

Nivelul cursurilor, pregătirea studenților și condițiile de studiu create (o vastă bibliotecă documentară, laboratoare, sală de disecție, cursuri editate etc.) au permis ca în această școală, în condiții vitrege, să fie pregătiți peste 1500 de studenți.

Datorită inițiativei lui Marcu Onescu în colegiu au putut fi primiți și studenți care nu aveau mijloace materiale ca să urmeze cursurile.

În cadrul colegiului s-a dus o asiduă campanie de stringere de fonduri pentru evreii deportați dincolo de Nistru, campanie condusă cu atita însuflețire de către Veronica Porumbacu și de doamna Beti Schwefelberg, mama poetei.

După 23 August 1944, întreaga activitate de învățământ a profesorilor și a studenților colegiului a fost recunoscută și echivalată cu aceea a universităților de stat.

După Eliberare, M. Onescu a depus o intensă activitate pe tărîm juridic, publicînd o serie de lucrări în domeniul dreptului. În 1947 este numit profesor la Academia Militară. La 15 decembrie 1948 îl aflăm conferențiar universitar la Facultatea de științe juridice și administrative din București iar la 1 mai 1951 a fost numit conferențiar la I.S.E.P.

Dr. Marcu Onescu a murit la 15 august 1976. El va rămîne ca un mare cititor de școală pentru evreii din România în vremurile grele ale regimului dictatorial antonescienesc și părinte sufletesc al multor cadre de valoare. Absolvenții ai colegiului sînt astăzi oameni de știință, cadre didactice în învățământul superior, scriitori, publiciști, medici, ingineri etc.

IOSIF ABRAMOVICI

125 de ani de la Unirea Principatelor

(Urmare din p. 1)

de evrei — n.n.): prin urmare, sintem datori s-o iubim. Sintem datori încă să-i urăm a deveni din zi în zi mai puternică și mai fericită și lucrînd pentru devenirea ei astfel, să lucrăm tot-deodată pentru noi înșine”.

Constituirea Adunărilor ad hoc, în 1857, la Iași și la București — expresie concludentă a vitalității și forței mișcării unioniste —, activitatea acestora, rezoluțiile adoptate de ele în favoarea Unirii au fost salutate cu însuflețire de populația evreiască. Principalele ziare ale epocii — „Gazeta de Moldavia”, „Telegraful Român” și altele — au publicat știri și comentarii despre manifestările eretice în favoarea Unirii, relatînd pe larg, de pildă, despre sărbătorirea solemnă, la Sinagoga Mare din Iași, a momentului deschiderii Adunării ad hoc. Faptul că acest eveniment a avut un răsunet puternic în masa evreiască reiese și din relatarea ziarului „Telegraful Român”, care, într-o corespondență din Iași, scrie că: „nu numai edificiile publice ale Comunității israelite, precum Sinagoga și Ospitalul, ci toate casele negocianților și ale partizanilor (unirii — n.n.) s-au iluminat, întru mărturisirea sentimentelor ce păstrează israeliții așe-

zați în Moldova pentru prosperitatea țării”.

Neîndoios, la această atitudine de atașament față de ideea Unirii Principatelor a contribuit și convingerea că în statul ce va rezulta din memorabilul act se vor ivi zile mult mai bune pentru destinul evreilor. De altfel, fruntașii unioniști s-au pronunțat — atât înainte de 24 Ianuarie 1859, cit și după — în favoarea emancipării evreilor; sub domnia lui Al. I. Cuza, a și început adoptarea de măsuri în direcția acordării de drepturi egale evreilor cu ale populației majoritare.

Evreii iau parte la a 125-a aniversare a Unirii Principatelor în condițiile în care în România socialistă ei se bucură de deplină libertate religioasă, de posibilități largi de a-și cultiva tradițiile și a-și împlini aspirațiile, de a-și aduce contribuția, împreună cu toți cetățenii patriei, la prosperitatea și înflorirea ei continuă. Pentru toate acestea, obștea evreiască exprimă, și cu acest prilej, adeziunea la politica internă și externă a României, la inițiativele președintelui Nicolae Ceaușescu în favoarea dezarmării și a colaborării între popoare, își reafirmă hotărîrea de a-și aduce, în continuare, contribuția la eforturile pentru prosperitatea patriei, pentru pace în lumea întreagă.

MĂRTURISIRE

Anne Marie Duckwitz, văduva atașului naval al Ambasadei germane la Copenhaga în perioada ocupației naziste, a participat la festivitatea organizată de Comunitatea Evreilor din Danemarca cu prilejul aniversării a 40 de ani de la salvarea evreilor danezi de la deportarea în lagăre de exterminare naziste. Redăm mai jos relatarea ei despre desfășurarea evenimentelor în acea perioadă.

„De fapt nu am știut nimic despre cele ce se întîmplă. Dar am putut vedea că soțul meu călătorea: înțai la Berlin, apoi la Stockholm. Abia în ultimul moment mi-a spus despre ce era vorba. Urmău să fie deportați evreii danezi. Firește că aceasta mi-a produs un șoc. Nicodată n-am crezut că vor merge atât de departe. Cînd soțul meu a aflat că Werner Best, imputernicitul lui Hitler, a trimis o telegramă la Berlin în care relata des-

pre iminența deportării evreilor danezi, el a plecat imediat la Berlin pentru a încerca să oprească telegrama înainte de a ajunge la Hitler. Cum nu a reușit, a plecat la Stockholm, unde s-a înțîlnit cu primul ministru Per Albin Hansson. Acesta l-a asigurat că evreii vor putea să se refugieze în Suedia fără nici o opreliște.

Soțul meu a muncit zi și noapte și, înainte de a se pune în aplicare acțiunea împotriva evreilor, s-a dus la Hans Hedtoft pentru ca acest avertisment să parvină comunității evreiești.

De la început soțul meu a fost împotriva nazismului, iar din 1943 a activat în mișcarea germană de rezistență. Despre toate acestea am aflat abia după terminarea războiului. Dar e mai bine că atunci nu am știut nimic despre aceasta”, a declarat zîmbind Anne Marie Duckwitz.

SCHIȚĂ PENTRU UN PORTRET

E dificil să surprinzi în cuvinte, să explici, să rezumi poezia și muzica. Să transpui emoția pe hîrtie. O fac mai bine imaginile: plastice (sala arihlină, și printre cei prezenți se numărau distinși scriitori, critici, reputați cărturari și artiști, alături de obișnuiții „fii ai poporului Cărtii” care vin săptămînal la seriile culturale din Popa Soare) și auditive (ritmul alert al aplauzelor în consonanță cu bătăile mai puțin ale inimilor).

Universul poeziei purtînd semnătura Mariei Banuș, fiindcă seara zilei de 6 decembrie 1983 a fost dedicată acestei poete a „libertății esențiale”, cum încerca s-o definească profesorul Crohmălniceanu, pfaînd această seară culturală evreiască, universul poeziei banușiene, deci, își are rădăcinile într-un iudaism structural, urcînd, în timp, spre un iudaism asumat.

Faptul este revelator nu atât din succinta trecere în revistă, făcută de profesorul Crohmălniceanu, a momentelor fundamentale ale acestei poezii, corespunzătoare vîrșelor biologice și sufletești ale autoarei, ci, mai ales, din relatarea unui fapt, aparent, particular: scrierea trimisă de profesorul Crohmălniceanu criticului literar Anthony Rudolph, autorul unei antologii a poeziei iudaice moderne din întreaga lume, unde, pentru România, îi recomandase pe Fundoianu și Maria Banuș.

Un element conferă opțiunii profesorului Crohmălniceanu valoare de simbol: apartenența Mariei Banuș, în aceeași măsură, lumii românești și celei iudaice.

Există, desigur, și o formație poetică personală, preciza Ov. Crohmălniceanu. Spiritele tutelare ale începuturilor poeziei banușiene sînt Rilke, poetul „cuvîntului esențial”, și Rimbaud, poetul „imaginii esențiale”. „Tara fetelor”, volumul de debut, apărut în 1934, este o replică la „Das Land des Mädchen”, a lui Rilke, o reverie despre „inocența și vinovăția secretă” ale adolescenței. A urmat pe-

rioadă „cîntecelor cu gura închisă”, a anilor fascismului, care, spune poeta, au marcat-o pe ea, ca și pe mulți dintre cei de față, și care, adăugăm noi, au declanșat întregul complex a ceea ce, cu un termen modern, pus în circulație de sociologii francezi, e numit iudeitatea generației care a trăit Holocaustul. De fapt, o traumă, o pecete ce nu se poate șterge, o conștiință contemporană a identității iudaice, care nu are nimic comun cu cea a ghetoului sau a ieșirii din ghetou. Patetismului tragic al acestei etape i-a succedat patetismul optimist al Eliberării, al „femeii care-și apără pui”, pentru ca „melancoliile, amărăciunile, resemnările și puterea de a ierta” să genereze substanța cărtîrilor mai recente ale poetei.

Prin ce se conturează iudaismul structural al Mariei Banuș? Prin a sa „ars poetică” din „Prejudecăată”, de pildă (v. „Noiembrie inocentului”, Ed. Eminescu, 1981). Există aici acel „davke”, acea îndărătnicie avrahamică de a se sacifica pînă la capăt, pînă la jertfa supremă unei credințe, trăsătură de caracter devenită una din normele fundamentale de comportament iudaic. Există receptivitatea la sublim și grotesc, categorii estetice valorificate, prima dată în literatura anticlătică, de autorul biblic. Există accentul pus pe factorul psihic, pe elementul tensional, dramatic, dinamic, mai mult decît pe cel statuar, pictural, descriptiv. Incantația e dublată de luciditate, elanul de un „la ce bun?” eclesiastic, jocul de o gravitate „grea de plumb”. (Un quod erat demonstrandum al convingerilor enunțate ar putea face obiectul unui studiu ca atare).

Pentru iudaismul asumat al Mariei Banuș au depus mărturie înșeși poeziile recitate cu prilejul medalionului organizat

de F.C.E.: „Pogrom”, „Bătrîni mei”, „Cancelaria Reichului”, „Între două ruine am zidit o casă”, „Pace” etc. Revolta în fața ororilor comise împotriva celor nevinovați, revoltă fără lacrimi, numai durere pietrificată, trăită aveau („Pogrom”), filtrată prin aducere-aminte („Bătrîni mei”), tradusă în sarcasm („Cancelaria Reichului”) se acordă cu speranța, cu timpul-săgeată, cu viitorul, capacitate esențială iudaică de transfer al dorințelor într-o temporalitate inexistentă încă, deci necunoscută, capabilă de a le purta virtual, capacitate imperios necesară supraviețuirii și condiție a atributului de pasăre Phoenix acordat poporului evreu („Între două ruine...”, „Pace”).

„Anii și vîrsta nu te apără nici de emoții, nici de trac”, spunea Maria Banuș, mulțumînd inițiativei Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen, prezentărilor făcute de secretarul general al F.C.E., av. Emil Șechter, și de prof. univ. dr. doc. Ov. S. Crohmălniceanu, celor artiști care și-au dat concursul în această seară: actorilor Tricy Abramovici, Bebe Berovic, care au recitat din creația ei, compozitorilor Elly Roman și Aurel Gîrovanu, sopranei Leonie Waldman, tenorului Valentin Teodorian, care a compus muzica și, respectiv, au interpretat liederuri pe versurile sale, și, last but not least, „neasteptatei, calde, spontanei, emoționante intervenții a Ninei Cassian”.

„Poezia ta, i s-a adresat Nina Cassian Mariei Banuș, este unul din afluenții pentru apa care sînt, fiindcă toți sintem curgători, dacă nu trecători. Sint împotriva ideii de feminism în artă. În poezia Mariei Banuș din «Tara fetelor» am văzut nu femeia, ci vrăjitorul care-l fărâmează și-l conduce pe ucenicul care eram spre deprinderea meșteșugului poetic

(...). În eternitatea virtuală și visată, îi dădorez Mariei Banuș existența mea poetică”.

Mica improvizație, poemul în proză al Ninei Cassian poate fi considerat una din adevectele postfețe ale seriei. Fiindcă tot ce a fost închis între paranteza erudită și paranteza lirică, recităriile actorilor și ale autoarei, în propria creație și din tălmăcirile ei (Walt Whitman, Lash Gustavsohn, Pierre Ronsard, Rainer Maria Rilke, Ami Ghlilbo, Elisabeth Browner, Heinrich Heine, Jacques Prévert), totul a condus către această stare de imponderabilitate sufletească, stare de grație, cum îi zic poeții, în care omul devine un cocor care zboară pe dinăuntru.

Am folosit pluralul cuvîntului „postfață”, fiindcă atât „Schiță pentru autoportret”, în lectura autoarei înșeși, în care „tristul licăr iudaic” al ochilor se întîlnește cu „sfîntul extaz” al luminii întipărite pe chip, extaz „gonit de-un zîmbet laic”, iar necunoașterea mormînt, trăsămosești cu dorința exprimată în versul: „aicea vreau să m-odihnesc cînd ceasul va să vină”, cit și cuvîntul de încheiere rostit de secretarul general al F.C.E., av. Emil Șechter, sint concluzii revelatoare pentru însemnătatea acestei serii în viața culturală evreiască din România.

„Mulțumim marii poete de pe meleagurile românești, a spus vorbitorul, și marii poete a poporului nostru pentru această seară de poezie și muzică. Astă seară încheiem sărbătorirea de Hanuca, celebrăm victoria spiritului împotriva forței, victoria culturii, a luminii împotriva întinerii. Și sala noastră de festivități, devenită neîncăpătoare, dovedește o dată mai mult că obștea evreiască din România este interesată de tot ce este cultură, artă, civilizație, că poporul evreu este, într-adevăr, așa cum a fost supranumit, Am Hasefer (Popor al Cărtii)”.

E. SUHOR

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

ISTORIE

În editura „Presses Universitaires” din Lyon a apărut volumul „Studii de istorie contemporană”, de François Delpêche, istoric francez de origine evreiască, încetat din viață în 1982. Studiile privesc trei domenii: comunitățile evreiești din Franța în secolul al XIX-lea; al doilea război mondial și genocidul; relațiile iudeo-creștine ieri și azi. Volumul de 450 de pagini este prefațat de J. Godechot și A. Latreille și face parte din colecția Centrului de istorie a religiei de pe lângă Universitatea din Lyon.

CĂȘRUTUL ÎN ARMATĂ

Într-un interviu acordat publicației „Information Juive”, ministrul francez al apărării arată că a luat hotărârea de a se trece la un experiment privind alimentația rituală (cașer) pentru militarii de origine evreiască doritori să respecte normele cultului mozaic în acest domeniu.

CONGRESUL EUROPEAN „B'NAI BRITH”

Publicația „Jodish Orienting” din noiembrie 1983 cuprinde un articol, semnat de Șef Rabin Bent Melchior, cu privire la cel de-al 21-lea Congres „B'nei Brith” din Europa, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Copenhaga.

Filiata „B'nei Brith” din Danemarca a fost înființată în 1912. De la început, membrii ei plătesc o cotizație, suma rezultată fiind folosită în scopuri de binefacere și acțiuni culturale. În ultimii ani, ea s-a ocupat mai mult de combaterea discriminării, în special a antisemitismului. Aceasta a făcut pe mulți să înțeleagă că „B'nei Brith” este o organizație cu obiective culturale și sociale majore. Astfel, în virtutea aportului său, fiecare membru devine copărtăș la răspunderea față de soarta poporului evreu.

PREMIU

În numele organizației „Appeal for Conscience” (organizație înființată în 1965 și prezdată de Rabinul Arthur Schneider), dr. Henry Kissinger, fost secretar de stat al S.U.A., a înmănat la New York premiul anual al acestei organizații lui Guy de Rothschild pentru „eminentele sale contribuții umanitare”. În fo-

tografie, de la stînga la dreapta: Rabinul Arthur Schneider, dr. Henry Kissinger și Guy de Rothschild.

VIZITĂ

34 de israelieni, foști locuitori ai orașului Düsseldorf, au vizitat orașul în care s-au născut. Invitația a fost lansată încă la începutul anului, cînd Josef Kürten, primul general al Düsseldorfului, a donat 1 milion de mărci pentru construirea unei Case memoriale „Heinrich Heine” în Kiriati Haim, de lângă Haifa.

Vizita a fost organizată în colaborare, de Comunitatea evre-

ilor din Düsseldorf, Cercul de prieteni Düsseldorf-Haifa și Asociația vest-germano-israeliană.

A.I.T.

Emblema oficială pentru Anul Internațional al Tineretului (proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. pentru 1985) a fost aleasă, recent, de Organizația Națiunilor Unite (vezi imaginea).

Année internationale de la jeunesse 1985

Această emblemă a fost realizată de Lee Kaplan, un tânăr student în arte plastice, originar din Statele Unite ale Americii. Ea simbolizează idealismul și dinamismul tinereții generației și pune în evidență cele trei teme ale A.I.T. — Participare, Dezvoltare, Pace.

IN MEMORIAM

Apostolos Kakkamanis, ministru educației și religiei din Grecia, a depus, în numele guvernului elen, o coroană de flori la monumentul ridicat în cimitirul evreiesc din Atena în memoria celor 70.000 de evrei din Grecia pierși în Holocaust. La ceremonie au mai asistat parlamentari greci, reprezentantul diplomatic al Israelului și ambasadorul R. F. Germania în Grecia.

VERNISAJ

„Viața din stele” se numește cea de-a doua expoziție deschisă în recent înființatul muzeu din Melbourne. Exponatele — 40 de sculpturi în teracotă — au fost realizate de Leon Wolowski și ilustrează viața din stele-urile din Polonia și U.R.S.S. dinaintea celui de-al doilea război mondial.

„KOL AMITIÉ”

Acesta este titlul noului „săptămânal” video, cu o durată de 90 de minute, destinat evreilor din Franța. Fondat de Simon Caillat, acest „ziar” înregistrat pe videocasete își propune să militeze pentru dezvoltarea legăturilor dintre Israel și Diaspora, pentru întărirea comunității evreiești, precum și pentru difuzarea culturii evreiești tradiționale și moderne. Casetele conțin diverse reportaje și știri cu caracter iudaic, precum și un curs de limba ebraică. Casetele nu rămîn în posesia abonaților, ci sînt schimbate săptămînal cu noile „ediții”.

CONFIRMARE

În scopul de a înlătura probele vinovăției lui Klaus Barbie, fostul șef al Gestapoului din Lyon, la procesul ce se pregătește în Franța, avocatul său, Jacques Vergès, a pretins că unul din documentele de bază ale acuzației — telegrama prin care se anunța arestarea unor copii evrei și trimiteră lor în lagăr — ar fi falsă. Încercare zadarnică. Corespondentul din Olanda al Agenției France Presse, căutînd în

arhivele Tribunalului de la Nürnberg, depozitate la Haga, a găsit originalul telegramei, din care reiese că 41 de copii, între 3 și 13 ani, de la Casa copiilor evrei din Izieu, precum și personalul acestei colonii au fost arestați și urmează să fie transportați în lagărul din Drancy. Telegrama poartă semnătura: „Comandantul poliției de securitate Roem, din ordinul Obersturmführerului SS Barbie”. Astfel răspunderea pentru una din fărdelegile comise de „măcelarul din Lyon” este reconfirmată și incontestabilă.

MEDICALĂ

Un purtător de cuvînt al Universității Ebraice din Ierusalim a anunțat că un grup de cercetători ai acestei instituții au realizat o nouă metodă de depistare a cancerului într-o fază incipientă. Cercetările se continuă în prezent la „Hadassa” și constau din testarea cu un aparat special, mai perfecționat și mai ieftin, a urinei bolnavilor suspecți de cancer.

INAUGURARE

Prințul-consort Philip al Marii Britanii a inaugurat oficial noua aripă a Căminului evreiesc pentru bătrîni „Nightingale House” din Londra, cel mai mare cămin pentru bătrîni din Marea Britanie. În timpul ceremoniei, urmată de fixarea muzeului la ușa de intrare în clădire, prințul a purtat o chipă. El și-a exprimat satisfacția de a avea posibilita-

PE SCURT

● În ultimul an și jumătate, israelienii au cumpărat 100.000 de mașini noi, parcul de automobile ridicîndu-se astfel la 720.000.

● Cartea „Cum a supraviețuit spiritul meu” de Agnes Sassoon, apărută în editura „Lawrence Cohen Ltd.” din Anglia, este un roman umanist despre cele mai inumane experiențe trăite de un eroic supraviețuitor al lagărelor de concentrare naziste.

● „Evreul în lumea modernă”, de Mendes-Flohr și Yehudah Reinharz, este o lucrare documentară, editată de „Oxford University Press”, cuprinzînd studii, articole, cuvîntări, eseuri privind diferite aspecte ale vieții evreiești contemporane, scrise de reputați gînditori evrei.

ANIVERSARE

Recent, la Copenhaga a fost sărbătorită aniversarea a 40 de ani de la salvarea evreilor din Danemarca de la deportarea în lagărele de exterminare naziste. Festivitatea a avut loc la cimitirul eroilor din mișcarea de rezistență daneză, printre care se aflau și evrei. În fotografie: Elevi de la școala evreiască din Copenhaga. „Carlineskolen”, care au asistat la festivitate, purtînd făclii aprinse, conform unei vechi tradiții daneze, pentru a cinsti memoria celor răzuți în lupta dusă împotriva cîmpitorilor nazisti.

tea să vadă grija cu care comunitatea evreiască îi tratează pe coreligionarii bătrîni și în suferință, arătînd, totodată, că ori de cîte ori a vizitat acest așezămînt a fost impresionat de buna lui organizare. Fotografia îl înfățișează pe prințul Philip înmîinînd un dar lui Sir Immanuel Jakobovits, Șef Rabinul Marii Britanii.

CANALUL DUNĂRE—MARE NEAGRĂ

Pe șantierele noului drum de apă care străbate Dobrușa — Canalul Dunăre-Marea Neagră — au fost încheiate lucrările de bază și au început pregătirile pentru deschiderea, termen scurt, a navigației.

Concepția și execuția noului drum de apă, de 64,2 km, și a instalațiilor sale, însumînd peste 300 de milioane mc excavatii și dragaje, peste 4,2 milioane mc betoane, 36 de poduri, dintre care 11 poduri de cale ferată și rutiere mari, precum și noi porturi, sînt rodul gîndirii ingineresti a aproape 40 de institute de proiectare și cercetare, precum și opera a zeci de mii de muncitori.

DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ

Un complex funerar excepțional, datat în perioada de început a bronzului, a fost descoperit în incinta Stațiunii pentru Mecanizarea Agriculturii din Jăgălia, jud. Călărași. Specialiștii de la muzeul Județean, care au cercetat acest complex funerar, au reușit să dezvelească integral un mormînt construit din lemn, în interiorul căruia se aflau, spre deosebire de majoritatea mormintelor preistorice, trei schelete în loc de unul singur: al unui bărbat, al unei femei și al unui copil. Poziția în care au fost așezate a permis să se reconstituie ritualul funerar folosit.

RECUPERAREA METALULUI DIN ZGURA

La Combinatul Siderurgic din Hunedoara a intrat parțial în funcțiune o instalație pentru recuperarea metalului din zgură. Capacitățile puse pînă acum în funcțiune recuperează anual 10.000 de tone de metal, care sînt reintroduse în procesul tehnologic de fabricare a oțelului.

NOI MAȘINI AGRICOLE

Un colectiv de cadre didactice universitare de la Facultatea de Mecanică Agricolă din Timișoara a realizat, în premieră, prototipul unei mașini de recoltat cîneapă cu un înalt indice de productivitate. Asimilată în fabricația de serie la Întreprinderea Mecanică pentru Agricultură și Industrie Alimentară din localitate, mașina are o eficiență economică de trei-patru ori mai mare față de produsele similare fabricate de unele firme străine.

CASA TINERETULUI BIHO-REAN

În municipiul Oradea a fost inaugurată Casa de Cultură a Științei și Tehnicii pentru Tineret. Edificiul, avînd fațada împodobită cu o lucrare plastică de anvergură, este prevăzut cu săli pentru diferite cercuri tehnice, științifice și artistice, precum și cu o sală de spectacole cu 400 de locuri. Tot în cadrul acestui edificiu funcționează și un hotel pentru tineret, precum și agenția de turism pentru tineret.

NAVĂ DE PESCUT OCEANIC

„Măgura” este numele celei mai noi nave de pescuit oceanic din flota României. Această navă, construită în întregime de colectivul Șantierului Naval din Brăila, a plecat de curînd în prima cursă, cu destinația Falmouth — Anglia, zonă în care se mai află alte două nave românești — „Ozana” și „Jul”.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

Chief Rabbi dr. Moses Rosen

CHAMISHA-ASAR BISHVAT

In the necklace of jewels that are our holy days there shines a festival which distinguishes itself by its original significance. It is the fifteenth day of the month of *Shvat*. It does not recall any event in the history of our people, it has no special prayer dedicated to it, nor are there any ritual obligations characterizing it. This day, though, has a name that defines its meaning: *Rosh Hashana la-ilanot* — the New Year for the Trees.

Not only men lead their lives on this earth according to the guidance and the mercy of God; the entire world of animals and plants is part and parcel of the Divine creation.

"How manifold are Thy works. O LORD! In wisdom hast Thou made them all; the earth is full of Thy creatures" (Psalms, 104.24). In the last blade of grass, whose life is a permanent miracle, we see the wonderful, life-giving work of the Heavenly Father. When the branches of the trees are dry, when they are covered by snow, when the trees are standing stone-still under their film of ice, we might think that death has clothed them in its white shroud. However, our multimillenary belief, with its unshaken vision of life being ordained to triumph over death, fixes the new year for the trees at a time when nature still is in full hibernation. What the eyes of our body are unable to see is seen by the eyes of our soul.

We look at the powerful roots of the tree which are deeply implanted in the soil, and there we see the life circulating in them and which will soon burst forth, which will make the buds burgeon, weave the splendid green apparel of the tree, produce its delicious fruit and delight the heart with the entrancing perfume of that fruit.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵינוּ "And the LORD showed him a tree" (Exodus, 15.25). In moments of doubt, so the text of the Scriptural Reading of this week tells us, when the belief of those who were freed from the slavery of Mitsraim begins to waver, God shows them a tree. Let those who lose hope, whose view has become narrow and who no longer have a clear vision of the future, learn from its life, from the victories it wins over all the difficulties put in its way. The endeavours and labour of man, which the Bible defines with the words *עֵץ הַחַיָּה* "for the tree of the field is man" (Deuteronomy, 20.19), should always be directed to the future, should always have the aim of improving the life of those coming after us, should be animated by the unflinching belief that the shadows of death will eventually be scattered and that the victory of life will fully assert itself.

In the tractate Taanit 23 the Talmud tells us how the sage Honi met an old man who planted a tree which was to bear its first fruit after seventy years. Honi asked him whether he expected to live so long and to taste its fruit. This is what the old man answered: "Just as my parents planted trees for me, even so do I work to ensure food for my children."

Human civilization stands under the sign of this symbolic episode. The new year of the tress teaches men the eternal and unchangeable truth of the continuity in the life of the generations. The great values of the human spirit, the huge material creations of the genius produced by the tree of science are links added one by one to the chain of these generations. Each of them makes its contribution to the prosperity of the great human family, makes a new shoot of this tree of life sprout and develop, and looks after the fruits which will be tasted by future generations.

THE PRESIDENT OF STATE OF ISRAEL, HAIM HERZOG, RECEIVED HIS EMINENCE CHIEF RABBI DR. MOSES ROSEN

On 10 January 1984, His Excellency Israel president, Haim Herzog, received in audience His Eminence Chief Rabbi dr. Moses Rosen. The audience passed in a cordial atmosphere.

His Eminence and Mrs. Amalia Dr. Moses Rosen left for Israel on 2 January 1984.

At the Bucharest-Otopeni airport they were seen off by leaders of the Federation of Jewish Communities and the Jewish Community of Bucharest.

AWARDS OF THE ACADEMY OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

At the general meeting of the Academy of the Socialist Republic of Romania, held on October 25, 1983, prizes were awarded for 1981—1982.

Full and corresponding members of the Academy, other men of science, officers, students and a large audience attended. Present were lawyer Emil Sechter, general Secretary of the Federation of Jewish Communities and eng. Theodor Blumenfeld, chairman of the Jewish Community of Bucharest.

The opening speech, made by academician Ioan Anton, Vice-President of the Academy, was followed by the reading of the list of works prized by the Academy for 1981—1982.

In the sphere of medical sciences, prof. dr. doc. Marcel Saragea was awarded the "Dr. G. Marinescu" prize for 1982, for his contribution to the elaboration and coordination of the two-volume work "Physiopathology", brought out by the Academy publishing house.

As is known prof. dr. doc. Marcel Saragea is an executive member of the Federation of Jewish Communities and director of the "Amalia and Chief Rabbi Dr. Moses Rosen" old people's home, carrying on intensive and fruitful activity

greatly appreciated by the sick and the Jewish community generally.

His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen conveyed on behalf of the Federation and on his own behalf, warm congratulations to prof. dr. doc. Saragea for the high distinction received, wishing him success in his scientific and public activity.

On the same occasion, the award "Dr. V. Babes" was accorded — also in the sphere of medical sciences — to a group of researchers including also Dr. Emil Bitmann, for the cycle of works "Immunitary physiopathology of chronicle hepatitis; immediate and long-term results of therapeutical immuno-depression in active chronicle hepatopathies".

Dr. Emil Bitmann is an outstanding member of the Jewish Community of Bucharest, who promptly and selflessly devotes himself to the oiling, at the medico-social assistance centre of the Jewish Community of Bucharest.

The Federation of Jewish Communities and the Jewish Community of Bucharest conveyed him on this occasion warm congratulations and best wishes for further successes in his professional and public activity.

MOVING BAR-MITZVAHS

An exceptional Bar-Mitzvah took place on Sunday, 20 November, 1983 at the Choral Temple. The young Bar-Mitzvah Abramovici Michael-Levy, comes from a distinguished Jewish family, the third son of the well-known violinist Avy Abramovici, known to music-lovers both in the country and abroad. In fact, his wife and children too, are most gifted musicians and all of them give concerts at the traditional events organized by the Federation of Jewish Communities.

The Jewish education, typical of the whole family, and devotion to our congregation was most evident during the Bar-Mitzvah, when young Michael-Levy, who most diligently studied at the Talmud Torah courses personally said all the prayer and uttered a moving drasha. His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen warmly congratulated him and affectionately embraced him.

Other Bar-Mitzvah were Damachiner Lucian — Satu Mare; Iancu Cornel — Bacău and Mendelovici Marius — Jassy.

A special moment in Community of Suceava was Ranan Freier's Bar-Mitzvah, a Talmud Torah member from this locality. He was prepared too by his grandfather dr. Yacob Rauch and the local community's secretary, Haim Schächter.

A moving Bar-Mitzvah in Community of Bacău was represented by Reuven Penczel. Three generations, the grandfather, the son and the nephew climb up to Holy Torah.

The community's president, eng. Iehuda Wenger, congratulated the new Bar-Mitzvah.

Year after year *Chamisha-Asar Bishvat* brings us this message of a better future, this call to work in the service of life, this conviction in the fight we are waging against the forces wanting to freeze its forward march. On this day the religious Jew piously and happily takes a fruit into his hand, and before tasting it he says with spirited enthusiasm and unshaken optimism: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ "Be praised, O Lord, You who Hast made the fruit of the tree!"

It is a prayer singing a hymn of glory to Him who does not permit death to strangle life, to Him who creates, ever and anon, new fruit and new harvests of human labour, to Him, who guides our steps, the steps of all of us, to a time when this earth, laid waste and ravaged by the typhoons of hatred, will become a vast garden of the Eden of human happiness and welfare.

דער פרעזידענט פון מדינת ישראל ה' חיים הערצאג, אט אויפגענומען דעם רב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א

יבטמיק דעם 10טן יאנואר 1984, האט זיין טעלעוויזיע "ה' חיים הערצאג, פרעזידענט פון מדינת ישראל, אויפגענומען אין אוידיענץ דעם הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א.

דעם 2טן יאנואר 1984, זענען דער רב הראשי שליט"א און די רבנית געפארן קיין ישראל. זייערן פליג-פלאץ בוקארעשט-אמאפען זענען

זיי געקומען באגלייטן מנהלים פון דער פערד-ראציע און פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה.

בר מצות אין אונזערע קהילות

סוטשאווא איינער פון די בעסטע

רעגן פריער וואס איז באקאנט צווישן די תל-מוד תורה קורסאנטן, אראנט זיינע גוטע דעזל-טאטן אין לימוד, איז געווארן בר-מצות. זיינע קינדער יארן זענען געווען יארן פון פארברייטונג פאר דעם מאמענט וואס איז געווארן א שייך-וועג אין זיין לעבן. דערצו האט געבראכט א צושיינער זיין משפחה וועלכע לעבט זיך אויס אינעם שיי-נעם שטייגער פון דער יידישער טראדיציע.

געהאלפן האט אים אויך זיין זיידע ד"ר יעקב ראדן און דער סעקרעטאר פון דער היינע קהילה, חיים שעכטער. די גרעסטע ראצע אבער, האבן געשפילט די פארברייטונגען צו די תלמוד תורה קאמפוסן, אין וועלכע ער איז שטענדיק געווען פון די בעסטע. אין זיין דרשה האט רעגן באטאנט, אז זיינע דערפאלגן אין לימוד האט ער צו פארדאנקען דעם רב הראשי, וואס זאגט פארן חינוך פונעם יוגנט דור און בכלל פאר אונז-זען המושך.

די בר-מצות איז פארגעקומען אין דער מיט-שאווער שיל "ה' ח'".

"דער חוב פון זכרון"

(המשך פון זייט 11)

וואס פירן אלע אן ארגאניזש-געמינאמע עקזיס-טענץ מיט די יידן פונעם שטעטל?

אידעאלאגישע זיידמאטן זיין שטעטל? בשום אופן נישט! ער פארשיינט נישט דאס וואס איז געווען פונעם זיידמאט און ווייטקלער, נאך ער פירט דורך א ריכטיקע אויסוואל פון דעם וואס ער האט פארטן פאר זיינע אויגן און אין זיין ארץ, גע-פונענדיק דעם עיקר, די אויסגעשניטע מענטשלעכ-קייט וואס האט פולקורט אין זיין שטעטל, מיט זיינע אויסגעשניטע, מנהגים און אמונות, מיט זיין יידישקייט. און ווייל ס'איז די רייד פון א מאל-דעוויש שטעטל, איז דאס צו דערמאנען יאן קע-געווערס בוך "די קינדער יארן פון א קא-זעלע" וואס איז דערשינען צוריק מיט א האלבן יארהונ-דערט און איז אויך א באקאנט מיט ליטערארישן באראקטער פון א שטעטל (דארהאן). מיר קענען נישט אן אנדער ווערק וואס זאל אזוי פערנאנט-ממשך זיין דאס דאזיקע בוך ווי ווייטאנט, "דער חוב פון זכרון".

די לעצטע הונדערט ייטלעך פון זיידמאטן בוך אנהאלטן א ריי ווער אינטערעסאנטע אויטא-ביאגראפישע פארצייעונגען וואס זענען גוטע די-נקעס קאמאטאטאפאלע, אנדערע אנגעלאדן מיט גרויסע העכע-גענוגען. דאס לעצטע קאפיטל באשיינט מיט דעם נאמען מאלאנט. די נסיעה וואס דער מחבר האט אונטערגענומען קיין ארגענטינע, כדי זיך צו זען מיט זיינע שוועסטער און דעם ברודער מיט זייערע משפחות.

מאכע די דאזיקע רייע האט זיידמאנט גורם געווען ער זאל האלטן פאר זיינס א חוב דאס אויפ-דעקן דעם אויפן פון זיינע זכרונות, אז ווערן אזוי-ארום דער יידישער בראגיאנע פון הארלוי. לאמיר אים דאנקען און דער ערנסטקייט און ברייטהאר-ציקייט מיט וועלכע ער האט אויסגעפירט זיין איינצלי-ן פיינערשטיין.

אין באקווער יידישע קהילה האט מיטגעמאכט וויבטמיק געשטענדיג אין צוזאמענהאנג מיט דער בר-מצות פונעם תלמוד - תורה קורסאנט יאן פונעם שטעטל.

יבטמיק די בר-מצות איז פארגעקומען אין דער שיל-רוב א. ראזען, אין דער אנטווענהיים פון דער תלמוד תורה קורסאנט און פון א גרויסע עולם. זייער אלס האט אפגעריכט דער זיידע פון דעם שטעטל יינגל, ער איז אויך געווען דער בעל-הא-פול מיט עמאציע האט ער אויסגעקליבן צו גלייך תורה דעם זון און דאס אייניקל.

זיין דורות-דער זיידע, דער זון און דאס איי-ניקל אין מלכות און תפילין זענען געשטאנען געווען פון דער פערדעראט האט אינגל-שטענדיק געווען דער פרעזידענט פון דער קהילה, גע-שטענדיק א חתונה דעם בר-מצות יינגל, א מלית נבא, און פאר תפילין. דערנאך האט דער ה' וועג-געגעבן דאס ווארט און האט באטאנט די שטייט פון בר-מצות פארן יידישן פאלס. ווער פרישע פון דער וואך, "מקל" ווערט בא-געוויינט ויפה הצדיק, דער זון פון יעקב אבינו, זייערן דערפאר טראגט ער דעם נאמען צדיק, ווייל דורך האט קיינמאל נישט פארליינט זיין יידישן טאט.

די בר-מצות פייערלעכקייט איז געווען א בא-שער געשעעניש אינעם קהילה לעבן פון די ווער יידן.

חמשה עשר בשבט

קינדער יארן - שיינע יארן, בלייבן פארקויפט אין זכרון, קינדער יארן - זיסע יארן, אויף שטענדיק לאזן איבער שפורן.

אין דרויסן - א פראסט און א שניי, מיטן טאטן אין שיל איך גיי, דאווענען וועט מען מיט כוונה, ס'איז לאילונט ראש השנה.

באקסער, פייגן וועט מען טיילן, מאנדלעך, ראזשינקעס און טייטלעך, ס'איז א מחיה בנאמנות, ס'איז ראש השנה לאילונות.

פרייליך איז ביי אונז אין שטעטל, פריילעך איז אויף נאט'ס וועלטל, ס'איז נישט א טאג אבי א וואסער, היינט איז ביי אונז חמשה-עשר.

לעצט שטאדך

דיעות פון דער יידישער וועלט אויסשטעלונג

אין גאלעריע פון בית שלום-עליכם, קומט איצט פאר אן איינציגארטיקע אויסשטעלונג, "שלום עלי-כם אין בילד און מאלעריי". עס זענען אויסגעשטעלט איבער 150 פאטא-בילדער און מאלערייען, וואס שפיגלען אפ שלום-עליכם לעבן און שאפן.

די אויסשטעלונג ברענגט ארויס די צייט און סביבה אין וועלכער שלום עליכם געלעבט, זיינע פארבינדונגען מיט שרייבערס און פרייער-און אויך די פארטערלעכונג פון פאָלע צום פלאס-קער פון דער יידישער ליטעראטור.

אין אַנרעק פון די מאיראנעקער קרושים

דער 3טער נאוועמבער 1943 יאר איז פארציילט אין דער טראגישער בראגיאנע פון היטלעריסטן פארניכטונגס לאגער מאיראנעק אלס, בלומיקער מיטוואך. אין דעם טאג איז פאָגעווערען אן עק-זעקוועי איבער 18400 יידן. צומערסטן זענען דאס געווען יידן פון לובלין, פון ווארשעווער און ביאליסטאקער געטאס, דעפארטירטע פון מיט-קיע און סלאוואקיע פון דייטשלאנד און פראנק-רייך, בעליגע און האלדער.

די ע-עם לייט האבן געפירט די קרבנות אויס-געטאנענדיק, צו 50 און 100 פערזאן צו פריער-גענוענדיק טיפער גריבער. מען האט זיי געווארן-געטאן אין זיין ליידן פנים צו דער ערד און געשאפן אין זיין פון אויטאמאטן, ביז די גריבער זענען פארפולט געווארן, דענאך האט מען זיי פארברענט אין די קרעמאקעס. דאס איז געווען דער גרעס-טער מאסן מארד אין דער געשיכטע פון מאיראנעק.

די דאזיקע עקסעקוציע האט געדויערט פון 8 פרי ביז 8 אונטן. צווישן די קרבנות האבן זיך און געפונען פריער און קינדער. די מערסטע טייל קינדער האבן די נאציסער מערדער איינגע-ווארפן אין די גריבער לעבעדיקערהייט. די עק-עקסעקוציע איז פארגעקומען ביי די קלאנגען פון שטראוסעס מוזיק.

דערשינען "גשרים - גשרים"

י. קארן האט אינפארמירט אז דאס דערשיינען פון דעם ערשטן העפט, "גשרים - גשרים" 2 שפרא-כימע פובליקאציע - האט אויסגעווערן גרויס איי-טערעס אין פארשידענע קרייזן. די פובליקאציע דערשיינט אין און באראקטער דאס ערשטע מאל אין ישראל אן אויסגאבע אין עברית און יידיש. אייניקל וועט פאָרומען א זיצונג פון דער רעדאק-ציע - קאמיסיע וואס וועט באשטימען דעם איי-האלט פון 2טן העפט, "גשרים-גשרים". צוליב דער וויכטיקייט פון דער פובליקאציע איז איינ-דארגעגעבן געווארן א סימפאזיום וועגן דער בא-דימונג פון דער העברעאישער און יידישער ליי-טעראטור.

"וונדער אפאראט"

דער קיבוץ נצר - סירני האט אנגעהויבן פאר-קויפן אן פראקטיקירן דעם, "וונדער אפאראט" וועלכער הייבט כלערליי נאז - און האלט - קראנ-מחיות, האט געמאכט די טאג-צייטונג, "לעמאטען". דער היילונג סיסטעם דורך א פולוועריזאטאָר איז דערפונדן געווארן דורך דעם פראנצויזישן נאָבעל-פריז געווינער פראק א. לואיא. ס'איז אים אָבער נישט געלונגען צו פארמיטלעסערן אין זיין דער-פינדונג אין אַרטיקע פארבריאמאנטן. פאַרשער פון דעם, "וויצע-אויסטיטוט" אין רחובות און אן אנטערנעמונג פון דעם דעמאנטן קיבוץ האבן דעריבער אנטוויקלט די דאזיקע דערפונדונג און זי אנגעהויבן צו פראדוצירן.

די פארזאמלע זענען נאך א שטיק צייט גע-בליבן ביים דעמאָל און דערמאָנט די פינצטערע צייטן פון דער נאציסער אקופאציע.

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חדש 15.1.1984 בוקארעסט

הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען

המשה עשר בשבט

דער צוקונפט. די מיטל און ארבעט פונעם מענטש, וועלכן די תורה דעפינירט „כי האדם עשה ושהה“, דער מענטש איז פונעם ווי דער בוים אין פערד“ (ברישׁ כ"ו), דארף שטענדיק זיין געווענעל צום מארגען. דארף האבן אלס ציל צו פארבעסערן דאס לעבן פון די וואס וועלן קומען נאך אים, דארף זיין באזעס פון אומדערשיטלעכער איבערצייגונג אז סוף כל סוף, וועלן די שטנס פון מיט צעשטויבט ווערן. און דער נצחון פון לעבן וועט מרויחפירן אומענטוס.

הווי המעלה, דערצייגט אונז די גמרא תענית כ"ג, האט געטראפן אן אלטן מאן פלאנצן א בוים, וואס וועט סדאגן פרוכטן ערשט אין זיבעציק יאר ארום. הווי האט אים געפרענט צו ער האפט נאך אויפיל צו געבן אז ער זאל פארזוכן פון זיינע פרוכטן. האט דער אלטער אים געענטפערט: „אויזווי מיינע לעסטווען האבן געפלאנצט בייער פאר מיר, פונקט אזוי ארבעט איר נישט צו פארזארגן מיינע קינדער מיט שפייז.“

די מענטשלעכע ציוויליזאציע שטייט אונ-טער צייכן פון אסאך דעם סימבאלישען עפידע. דאס גייט פון די בייער לערנע סדר די מענטשן דעם אייביקן אחת פון קאנסיווערענט, וואס איז פאראן אין לעבן פון די דורות. די גרויסע ווערטן פון מענטשעלע גייסט, די ריזיקע מאטעריעלע אפגענוען פונעם געווענליכע דרינגע ארויס פון דעם לעבעדיג-פולעם זיך צווייטן, איין יונג אין אונדער, אין דער קייט פון אסאך די דורות, יעדער וואס סדאגט אריין זיין צווייטער יעדער פונקט פערטייט פון דער גרויסער מענטשלעכער משפחה, אזוי גורם אז סוף ארויסשפאצן זיין צווייטעלע אין דעם לעבעדיג-פולעם פאר די פרוכט וועלכע די גאפאפאלער וועלן עסן.

חמשה עשר בשבט, ברענגט אונז יעדנס יאך דעם מענטש פון א בעסטער צוקונפט. דעם רוח צו אונזערע לעבן, דעם רוח צו איבערצייגונג אין דעם קאמף וואס מיר פירן קעגן די כוחות און ווילן פארזארגען דעם פארויסגאנג. אין דעם סאג, נעמט דער פרו-מער ייד מיט פרייז און הייליקער כוונה א פרוכט אין די הענט און מאכט מיט באזעסלען עלאן און אומדערשיטלעכען אפטייטש די ברכה:

„ברוך אתה... בורא פרי העץ“. דאס איז די ברכה וואס זאגט א שבה צו דעם וואס דערלויבט נישט דעם מיט צו דערשיינען דעם לעבן. צו דעם וואס באשאפט סכסר יעד פרוכט פון מענטשלעכער ארבעט. צו דעם וואס באלייט אונדזערע טריט, צו די צייטן איז וועלכע די דאזיקע ערד, וואס איז אוי פארווייט גענוג פון די הוראנאנען פון האט, וועט ווערן א גרויסער גויער פון מענטשלעכע גליק און ווילישטאנד.

א ווערטפונעם פונעם הרב ד"ר זאב גאטליב זצ"ל

געסאגט (שאטלאנד) און אין די לעצטע יארן פון זיין לעבן, געווען איינער פון די הויפט רעדאקטארן פונעם ירושלים'ער אינסטיטוט „הרב קוק“, האט געשטעלט אין גויסעם פון דעם איינזעלעכע ווערק זייערע הויפט קענטענישן. נאך א פיל יעריקער עמטיקאט, איז הרב גאט-ליב זוכה געווען צו זען דעם ערשטען פונעם ערשטן באנד „ספרו“, וואס האט געהאט א גרויסן דערפאלג. ער האט צוגענויט צום דרוקן דעם צווייטן באנד, נאך דער גורל האט באשטימט ער זאל אים נישט זען. די ישראלידישע פרעסע האט הויך אפגעשאצט דאס ווערק וואס איז א דאנק דער מיטל פון הרב גאטליב זצ"ל, אומגעפערט געווארן דעם קולטור און פונעם יידישן פאלק.

אין דעם שוין פערל פון אונדזערע ימים זבבים, נאנטאט א סאך וואס אונטערשיידט זיך פון די אונדזערע מיט זיין אריינלעבן באדייטונג. ס'איז פופצן סאך אין שבת, חמשה עשר בשבט. דער סאך דערמאנט נישט קיין שום היסטארישע געשעעניש פון אונדזער פאלק, דער סאך ווערט נישט אפגעטערקט מיט קיין שום באזונדער תפילה וואס חת"ם אייגנט סדר געווען, קיין שום ריסועלער חוב נאך גאסערעווייט נישט זיין אייגנארטיק. דער פאר אבער ווערט אסאך דער סאך אונדזער: „דאש השנה לאלילות“, „נייאר פאר די בייער“. נישט נאך די מענטשן דערוועלטן דעם קולט פון זייער לעבן אויף דעם ערד מיט חסד און ווילן פונעם אלטעמסין. אלע באשעפער פון און שפאצונגען זענען א חלק פון דער קרייז פון גאט באשאף.

„מה רבו מעשיך ד', כולם בחכמה עשית... מלאה הארץ קנייך“ (ההלים ק"ד - כ"ז). אין יעדן גרעטלע, וועמענס עקזיסטענץ איז אן אייבער נס, זעט מיר דאס ווונדערבארע לעבעדיגעפונדע ווערק פונעם היינטיגן פאפער. ווען די בייער האבן נאך סדאגט צווייטן און זענען באדעקט מיט שניי, ווען זיי שטייען דאס פארזארגעט אין דער שיכט איין וואס דעם זיין צו וועלן מיר געמיינט אז דער מיט האט זיין אונטער איין די ווייטע תוכיכים. אונדזער פיל-מיווילט יעדיקער גליק, מיט זיין אומדערשיטלעכער ווייזע וועלן לעבן וואס דארף מרויחפירן איבערן מיט, איז אבער מסדר דעם נייאר פון די בייער דעמלט ווען זיי געפונען זיך נאך אין פולן ווייטערשלאגן. דאס וואס ס'גענוג נישט איינשטאנד צו זען אונדזערע פוישע אויגן, וואס עס אונדזערע זעלישע אויגן.

היר קוק צו די ענטשיידע ווארצלען פונעם בוים, וואס זענען מיט איינגעגראבן אין דער ערד, און זעט דאס דאס לעבן. וואס ציר-קולירט אין זיין און וועלכע וועט אינקורן אויסברעכן און ס'וועלן אנהויבן שפאצן די צווייגעלע, ס'וועט זיין וועבן דאס העלעלעך גרויט קלייט פונעם בוים, ס'וועלן זיך פרוכט פערט זייער באשאפט פרוכט, וואס וועלן דערווערן די הופער מיט די פארשטאנדליקע ריחות וועלכע ער וועט פארשפרייט. „ויהיה ה' עי'“. גאט האט אים געוויזן א בוים (שמות ט"ו - כ"ה). אין די רענט פון ספס, ווייזט אונז די סדרה פון דער וואך, ווען דער גליק פון די וואס מען האט בא-פוינט פון דער צווייטער שטראפערדיק האט אנהויבן זיך צו וואקלען. ווייזט זיין גאט א בוים פון זיין לעבן, פון די נצחונות וואס ער סדאגט ארויס איבער אלע גענויע וואס שטעלן זיך אים אין וועג, זאלן לערנען די יעניקע וואס פארלירן די אפגענוען, די ווע-מענט פערשטעסעווען האט זיך פארשטעלעט און האבן נישט מען טיין קלארן בליק אויף

תורה געדאנקען

פונעם ליובאוויטשער רביס רייז

מאכט נטייהן מצוות האבען נישט ניהאט אויף זיך א הייליגקייט נאך דעם טייל. דאנען די מצוות וועלכע מיר זיינען מיינס נאך מתן תורה האבען זיך דעם כח צו אריינברענגען אהיינאקייט אויך אין די נשמות-דיקע-מאטעריעלע אייגנט-כח וואס מיט זיי האט מען נישט צו מצוה. דערפאר אויך דארף דער דבר הנשמי האבען נע-וויסע ענינים בכדי ער זאל זיין פאסיג צו דער מצוה וואס הייליגקייט האט אין איהם. דער געדאנק, איז אנגעצייכענט אויך אין די עשרת הדברות אלץ, וועלכע די ערשטע דברות ווייזן, אויף טייער געדאנקען פון גלויבען אין גאט, אין וועגען זיין איינציקייט. אין די שפעטער-דיקע דברות ווייזן אויף זאכען וועלכע ווייזן אפילו אלץ פארשטאנדן אזוי ווי „לא תרצה“ „ואלכס נישט רצחונען“, „לא תנבא“, „ואלכס נישט געבענען“ אין דעם גלייכוי.

דאס וואס דער אויבערשטער האט אין די עשרת הדברות צוזאמענגענומען די ביידע סאטן - אונדז דאס ווייזט אויך אויף די ציוואטעכנדיק-ענינים מיט תהותונס, אז אויך אין די מצוות וואס זענען זעלבסטפארשטענדליך לויטן מענטש-כח שכל, דארף זיך פילן אין זי, ווער געטליי-כער יסור אין קראפט „אנכי ה' אלוקי“, אויך דער קיום פון זי דארף זיין נישט נאך מצד דעם געטלייכען פארשטאנד אז מען דארף זיין - ה' מין, נאחר מצד דעם וואס זי זענען אנגעזאגט געווארען פון גאט.

אין דעמאלסט בלייבט דער מענטש שטארק ביי די מצוות אפילו אין איידעלען אויפן, ווי למשל, מען תרצה נישט רצחונען, נישט אריין אין דעם, נישט פארשעמט נעמען וויל אז נעכער ווערט פארשיימט, ווערט ער רויט, אין ווייס, דאס הייסט: מען פארנימט איהם בליט, אזוי אויך לא תנבא, נישט געבענען, נישט אריין אין דעם, נישט אפ-נישט געבענען, אין דעם גלייכוי.

מה שאין כח דער ווען ער מיט דאס איבער-ווייזן פארשטאנד קען די ליכשאפט צו זיך אלץ אויך איהם אפמאך, אין קען מיינען אויף א עבירד-אז דאס איז א מצוה.

דער חוב פון זכרון *

חיים וידמאנס מאָדעוויש שטעטל האַרלוי

מען זאגט אז'אין אן אנאמאלע צו פארגעסן די ערשטע ווי מען האט דערזען די ליכטיקע שיי-ווייזמאנס זכרון און אבער נישט נאך נאמאל נאך דורך און דורך מיט א זעלבסטער פילבאקטירט ער האט זיך פארליבט אין הארלוי און אין איהם געבליבן נעמט אויך נאך דעם וואס ער איז אוועק-ווען א ציל אין לעבן. אבער נישט נאך דאס דא-זינע געפילדערעט די שילדערונגס - קראפט פון דעם בוך. זיין פרישקייט און צאטמייט נעמט זיך דערפון וואס ער זעט נאך היינט הארלוי מין, די ווער עמפלינדלעכע אויגן פון דעם קינד וואס ער איז געווען אין אנהויב פון דעם יאהונדערט, דער מיר געפיענען אין דעם בוך די פארוונדערונג, דער פרייז און דעם צער פון חיים-יאנאל, דאס פינפט'דיקע קינד פונעם חזן בן-ציון פון דער גרויסער שילדע-פנים-אל-פנים, מיטן ווער קאמפלעקסן אונדזער וועלכער איז פאר אים - פאמליש פאר יעדן אויף-מערקאטשען באאמטעטער - דאס פאמלישקייט שטעטל. די היינטיקע גבית-עדות פון חיים וידמא אויף באשטעטיגט נאך א מאָל דעם אמת - וואס חזן אל-פנים האט באטאגט אין א שיינבארע פאראדאקסלעכע פארשטאנד און דער מענטש באטראכט אלע דעם דרייטן אריין אין די זאכן און מאָל איהם אלץ לעבן אין די קינדער-יאנאל...

וידמאנס וואָכעדיקע פרנסה - אזוי צו זאָלן, - איז געווען בוכהאטעריש אויך ווייס נישט קיין שטעטל האַרלוי... * „דער חוב פון זכרון - מין מאָדעוויש שטעטל האַרלוי“ - ארויסגעגעבן דורך דעם „שמואל און רבקה הורוויץ-פאגל ביי דער יידיש-קולטור-געזעלשאַפֿט אין ירושלים“. דאס בוך האט געקריגן אויך די פרעסיע פון דעם יעקב-גראפער פאגל.

(סוף אויף זייט 10)

נשיא מדינת ישראל מר חיים הרצוג קבל את מרן הרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א

ביום שלישי, ו' שבט (10 יאנואר 1984) קבל מרן הרב הראשי של יהדות רומניה, ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, את כבוד נשיא מדינת ישראל, מר חיים הרצוג, את

ביום שני, כ"ז טבת (2 יאנואר 1984) טמו כבוד הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א והרבנית לישראל.

הרב הראשי דר. דוד משה רוזן

חמשה עשר בשבט

ראש השנה לאילנות הוא היום בו מתבטאה אהבת ה' דות לכל חיות. וימי ראש השנה שבתחלת החדש תשרי למרונו כי מסגרת צורה של הג' האיו דת או עם אחר אינה יכולה להקיף את הוסיס האלה. היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצוריו עולמים, היום בו נברא העולם, מזכיר לנו כי גורל אחר לתכל כלה נפתלות אלו הוסיס אנו מתפללים למען אשרם של כל עמי התבל.

בחמשה עשר בשבט אנהנו מרחיבים את החוג של אחוות כל בני האדם ובמסגרתו מלאו אהבה והערצה אנו מקיפים את הנוהג הנוער לבני אדם להיות בו. העולם הזה, על פי תורת ישראל, רומה הוא לנן ערן, זאת אומרת, רומה הוא לנן העולם להציג פה על האדמה, את הנערז של האושר וההכרבה. ויובע ה' אלקים נן בערן מקדש וישם שם את האדם אשר יציר. (בראשית ב' ה) הרבה ילן לארס ללמור מאת כל שיה, מאת כל עשב. האהדות הנפלאה שבטבע החיים המתגברים ומכריזים על יושתם בכל אחר, כל אלה עלולים ללמד אותנו כי יעורו הוא למפל בהריוצות בנן זה שניתן לו, לעברה ולשמרה" (שם).

ובתורה אנו קוראים: "ויצא ה' אלקים מן האדמה כל עץ גחמד למראה וטוב למאכל". (שם ב' מ') ובזה הראה הבורא כי העצים הללו נועדו לספק לו לאדם את צרכי הווי שלו באותה מדה שיהיו צריכים להשביע את רעבונו. הצורך ביופי מתפרץ מתוך נעמתי של האדם ומשפר את הצורך למונוות, ומבדילו בזה מיתר כל חי. ואמנם מתחול אסגותו של היוצר הפיץ בטבע אוצרות ויפי הנוהגים לו לאדם את האושר ליהנות מהם ובמין כן זיון אותו בראשני האמצעים להישמר מהתבסמות. רגש היופי אינו אלא הקדמה לרגש המוסר, העמאלן ליופי מעור בו את הרצון למצוא את הטוב; השלוח והאהדות שמסכים לו מביאים אותו לידו שלות הנפש. העברי הראשון, אברהם אבינו, כשהסיה אחדות הבורא ויצוריו, דבק במדותיו של הקב"ה והיה גם הוא גנו. "ויטע אשל בבאר-שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם" (בראשית כ"א ל"ג). "מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר". (סוטה יורה) הוא לימד אותם לדעת את הבורא שברא את החיים, מתוך ההערצה להלם ועיר מכל חיות, העין. מדי שנה בשנה, ביום זה שבהני החדש שבט, כל יהודי היוער כי העולם הזה הוא גנו המכונן של אלקים, הולך ברכו של העברי הראשון, אברהם אבינו, וגומע גם הוא אשל בתוך נפשו הוא. שם בבאר-שבע, באר אמונתו הוא מצמח את' הטוב והיפה. בחוגנו את ראש השנה לאילנות הוא מכריז בשמחה את קץ על השתלשלות באחדות הכללית, לעבור בהתאבות כדי לעשות את העולם הזה לנן גחמד שבו נטפל גם אנו למען יהיה, טוב למאכל" ופרותיו וישיבנו את כל הדרים בו.

תלמוד-תורה בקהילותינו

כמו כן מוסדות שונים של הקהילה יהודי בוקרשט והשתתפו בסעודת עונג שבת...

על יסוד הוחת התקיימו בוקרשט, בספרית בית-הכנסת הקורלי, דיונים בין המורים בשיעורי התלמוד-תורה. הדורות הוצעו על הפורום. דוד רימון, נתן שאים, ד. פלדמן ליבו יוסף-באקוין, א. אלו פאטאקי קלון-נאפוקא, מ. פרידנטאל, י. שווארץ קארא-יאסן, א. כהנל, ק. ווידלן-טימישוואר, והמלמד מן על נושאי צורות התוראה של שפת התורה, יהדות והיסטוריה וכמו כן על פעולת השתתפות. הובאו הצעות מעונינות. מרן הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א נשא הרצאה על תפקיד אנשי התוראה של התלמוד-תורה בחיי מקור-ליתנו.

דברי תורה

מאת הרב יצחק מאיר מרילוס — בוקרשט

ואם תוכלו לקיימה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה (שם שם ורש"י) מפרשי התורה מסבירים ש"הנעשה ונשמע" לא נאמרו בפיו-זות כל עיקר אלא דווקא ביישוב ובחישוב הדעת כי למעשה ודעות היו עשרת הדברות עוד טרם ששמעו עליהם וראו את קיומן אצל האבות שא-מרו חכמינו ז"ל בילקוט שמעוני (רמז רע) ה-מלקט ובשקיומו האבות קיימו אותם גם הדורות הבאים אחריהם כמו שזכרנו מלכת מלכותם (דף נ' ע"ב) בני ביישן נהנו שלא היו הולכים בערב שבת מכפר צור להעיר צידון לסחור וזהו שלא יאחרו לחזירתן ויחללו את השבת באו אצל רבי יוחנן והתנעלו כי מוכרחים להקל בחומרת א-בותם כי אבותם היה להם אפסדות וזהו א-פסד השיב להם כבר כדבר קטלן עליהם אבותם ולי אין לי אפשרות להקל לכם שנאמר (משלי א) שמע בני מוסר אביו ואל תמשי תורת אביו אשר הרי כי באם קבלו האבות חוב מונח גם על הבנים לקיים המלקט בילקוט מביא כי יעקב קיים אנכי שבע-שבת הדברות בזה מה שאמר לבניו (בראשית כ"ג-כ"ד) הסירו את חוביכם מלפניכם כי כל הדברים האלה אשר צוה ד' ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה (יתרו יט"ח) בפרשת משפטים מספר ויבא משה ויפטר לעם את כל דברי ד' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויא-מרו כל אשר דבר ד' נעשה (כנ"ג) וכל ספר נאמר ויקח ספר הדבר ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע (כנ"ג) הם כרוה זו ש' נעשה ונשמע עשרת רישים גדול לפי דברי חכמינו ז"ל (שבת פה-א) מאידך הויו א-מות העולם מקטרגים אותנו על כך וקראו אותנו עם פזיו קודם ששמענו אותה איה היה קשה

הגינות עשר בשבט

שהיה לבני ישראל מועדים חוץ מאותם שיש לנו עתה והמה ארבעה ראשי שנים. באחד בניסן הגנוג את בנינו האביב, על כי האדמה התעוררה לחיים חדשים. אחד באולול היה גם הוא בעיקרו מועד טבעי, כי שמת האביב על עשרות צאנו מצוין בין הנטעים והתיר הוא הולדת, ראש השנה דף ה-א. המשה עשר בשבט הוא הג הצומח והתקורו רק את האילן ולא את הירק. מפני שהאילן הוא החשוב שבצומח, ויען שהוא מצוין בין הנטעים והתיר הוא בקומתו. אחד בתשרי הוא ראש השנה לאדם, מפני שביום הזה נברא. והוא נידון על מעשיו. בימנו אנו החג היפה בטבע הוא המשה עשר בשבט. אנו יצאנו ידו חובתנו באכילת חרובים יבשים, הקש וגבבא ותמרים מועקים ומדוסקים וגרנות ש' נחרקו מדוסים. מדוע בעינינו לא נראה את עושר הטבע של הפרחים והגנים המפצים ריח נעים ומרהיבי ככר הגיע העת, תאמינו לי!

